

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016356262

Дата перевірки:
13.06.2024 12:29:17 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
13.06.2024 15:10:46 EEST

ID користувача:
100011298

Назва документа: ДП Савенко

Кількість сторінок: 57 Кількість слів: 12785 Кількість символів: 99868 Розмір файлу: 114.87 KB ID файлу: 1016160451

23.3% Схожість

Найбільша схожість: 6.86% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1013484342)

18.7% Джерела з Інтернету 553 ..... Сторінка 59

13.5% Джерела з Бібліотеки 105 ..... Сторінка 64

3.33% Цитат

Цитати 2 ..... Сторінка 65

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 1

1

Міністерство освіти і науки України
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти

Соціальна робота
(назва освітньої програми)

231 «Соціальна робота»
(шифр і назва спеціальності)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЖІНОК, ЯКІ
ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА**

Студент:

Савенко Ольга Григорівна

Науковий керівник:

Бацман Ольга Сергіївна, к.п.н., доцент,

Рецензент:

Кононенко Л. В. , к.п.н., доцент

Допущена до захисту

Завідувач кафедри

_____ Надія МЯКУШКО
(підпис)

«__» _____ 20__ року

Полтава – 2024

Реєстраційний № _____
_____
(дата)
(ПІП)

Результати перевірки _____
_____ (до захисту) _____ (ПІП) _____ (дата)
_____ (на доопрацювання)

Результати захисту: _____
_____ (оцінка)

Голова ЕК _____
_____ (підпис) _____ (ПІП)

Члени ЕК _____
_____ (підпис) _____ (ПІП)

_____
_____ (підпис) _____ (ПІП)

_____
_____ (підпис) _____ (ПІП)

Відповідальний секретар ЕК _____
_____ (підпис) _____ (ПІП)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ

1.1. Сімейне насильство: визначення понять

1.2. Науковий аналіз теорій сімейного насильства

1.3. Види сімейного насильства та їх класифікація

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З

ЖІНКАМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА

2.1. Соціальні служби, що надають соціально-психологічну допомогу

жінкам, які постраждали від сімейного насильства

2.2. Технології соціальної роботи з жінками, які постраждали від насильства вдома

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ 3. ПОРТРЕТ ЖІНКИ – ЖЕРТВИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА

3.1. Спостереження за жінками, які постраждали від сімейного насильства в Денному центрі соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або від насильства за

ознакою статі Шишацької ТГ

3.2. Аналіз результатів дослідження та пропозиції

Висновки до третього розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження. Останніми роками громадськість України все більше турбує проблема насильства в сім'ї як одного з найболючіших соціальних явищ. У 2023 році Національна поліція України зареєструвала понад 291 тисячу фактів домашнього насильства. Це на 20% більше, ніж у 2022 році. Кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень збільшилась на 80% (з 1498 до 2701). Окрім того, виявлено на 36% більше адміністративних правопорушень.

Повномасштабна війна, яка триває в Україні, не зупиняє вчинення правопорушень, які були поширеними в нашій державі й раніше. Домашнє насильство є одним із тих явищ, яке у період війни може лише загострюватися і при цьому залишатися невидимим.

Актуальність даної магістерської роботи полягає у поглибленому вивченні подружнього насильства над жінками як соціальної проблеми, що є важливим у підборі технологій, методів та форм соціальної роботи, спрямованих на профілактику та корекцію віктимної поведінки у жінок. Увага до даної проблеми пояснюється не тільки її практичною актуальністю, але й недостатньою кількістю спеціальних робіт, у яких висвітлюється проблематика сімейного насильства по відношенню до жінки.

Фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в дослідженнях Х. Арангурена, Г. Блумера, М. Вебера, Д. Галтунга, Л. Гумпловича, Р. Дарендорфа, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, Л. Козера, К. Маркса, Р. Мертона, Г. Москі, У. Самнера, Н. Смелзера, А. Смолла, П. Сорокіна, О. Шпенглера, Г. Тарда, З. Фрейда, Е. Фромма.

Проблеми профілактики та протидії насиллю в сім'ї досліджували такі вчені, як О. Бандурка, А. Блага, О. Джужа, Л. Крижна, О. Костирь, Ю. Крупка, К. Левченко, О. Литвинов, Г. Мошак, М. Панов, Я. Сотак, О. Старков та ін.

Мета магістерської роботи – вивчити та проаналізувати причини подружнього насильства над жінками, визначити пріоритетні напрямки соціальної профілактики насильства над жінками та найбільш ефективні

методи соціальної реабілітації жінок, які зазнали подружнього насильства.

Завдання магістерського дослідження:

Об'єкт дослідження – подружнє насильство над жінками як соціальна проблема.

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з жінками, які зазнали подружнього насильства

Гіпотеза дослідження базується на науковому припущенні, що подружнє насильство над жінкою увійшло до системи норм і правил й тому більшість жінок ще не бачать у подружньому насильстві суспільно значущої проблеми, що в значній мірі перешкоджає соціальній роботі з жінками, які його зазнають.

Методи дослідження. В ході написання магістерської роботи були використані та адаптовані до поставленої мети і визначених завдань такі методи: теоретичні (логічно-теоретичний, порівняльний), що дозволили розглядати явища і процеси, соціальні факти шляхом аналізу і синтезу наукових джерел, визначення предмета, мети і завдань дослідження, уточнення і розвитку основних теоретичних понять, осмислення практичного значення дослідження; емпіричні (спостереження).

Апробація результатів дослідження. Зміст та основні результати магістерського дослідження обговорювались автором на таких науково-практичних конференціях: 1) V Всеукраїнській науково-практичній конференції зі міжнародною участю м. Полтава, Полтавський інститут економіки і права, 5-6 грудня 2023 року та 2) Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклики глобального світу: (м. Полтава, 15-16 травня 2024 р.).

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ
СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ****1.1. Сімейне насильство: визначення понять**

Сталий людський розвиток передбачає економічний, соціальний, культурний, духовний зріст, гуманізацію менталітету громадян і збагачення позитивного загальнолюдського досвіду. Але, на жаль, наша країна, як і більшість країн світу, переживає негативні соціальні процеси, наповнені небезпечними соціальними явищами, які супроводжуються значними змінами у суспільстві. До таких явищ слід віднести і насильство.

Насильство торкнулось усіх сфер людського буття: політичного, економічного, духовного та сімейно-побутового. Насильство виявляється у війнах, убивствах, знеціненні життя, пануванні таких явищ, як: антигуманність, агресія та жорстокість. Значно зріс інтерес учених з різних галузей знань до вивчення проблеми насильства, що зумовило необхідність більш ретельного дослідження причин, форм, динаміки, видів насильства; пошук більш ефективних заходів соціального контролю: профілактичних, корегувальних, реабілітаційних [49].

Насильство вивчається в різних системах та у взаємовідносинах між різними категоріями людей, зокрема: насильство в сім'ї (О.Бойко, Т. Голованова, М. Коваль, Л. Міщик, Дж. Робертсон та ін.), насильство по відношенню до жінок та людей похилого віку (О. Моховіков, О. Шинкаренко та ін.); насильство щодо дітей та підлітків (О. Кочемировська, В. Ролінський, І. Сарженко, І. Хозраткулова та ін.) [14].

Поняття насильства та проблем насильства торкаються різні галузі знань. Юриспруденція акцентує увагу на порушенні правових норм. Соціологія виявляє причини і поширеність насильства, як соціальної девіації і визначає його як явище дискримінації особи і сім'ї, утиск або обмеження її /їх

прав і свобод. У філософії насильство визначається як застосування сили або загроза її застосування, як зведення сили в закон людських відносин. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає насильство як: навмисне застосування фізичної сили або влади, дійсне або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якої є тілесні пошкодження чи високий ступінь їх вірогідності, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збитки [23].

Провідний дослідник в області психології агресії Леонард Берковіц використовує термін «насильство» тільки відносно крайньої форми агресії, навмисного прагнення заподіяти серйозну фізичну шкоду іншій особі. Він відзначає, що схильність до насильства може бути результатом різних впливів. В їх числі: брак любові і ніжних почуттів з боку матері і батька; жорсткість і непослідовність батьків у застосуванні виховних дій у ранні, формуючі роки дитини; спадковість; рівень стресових станів і те, в якому ступені дитині вдається або не вдається реалізувати свої особисті прагнення [7].

Найбільш часто можна зустріти термін «домашнє насильство». Окрім ЦЬОГО використовуються терміни «насильство в сім'ї», «внутрішньо-сімейне насильство» і «сімейне насильство». Український дослідник В.І. Фуркало відзначає, що об'єктом насильства може бути життя, тіло, майно, переконання, свобода слова, свобода совісті та ін. До методів насильства належать удари, погрози, маніпуляція свідомістю, смерть, каліцтво, полонення, руйнування або конфіскація майна, обмеження пересування, ганьба, шантаж, компрометація в засобах масової інформації [14].

За визначенням Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», насильство в сім'ї — це «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю». Отже, жертвою ДОМАШНЬОГО насильства може стати будь-хто: жінка, яку постійно лає і б'є її

чоловік, дівчинка -підліток, що страждає від сексуальних переслідувань свого вітчима, хлопчик, якого лупцює мати-алкоголічка, старенька бабуся, що її ненавидять власні діти.

Сімейне насильство - це повторюваний цикл знущань одного партнера над іншим у близьких стосунках. Насильство у сім'ї – це агресивна дія одного члена сім'ї з метою підкорити собі іншого. Відношення, які засновані на домашньому насильстві, можуть виникнути як між дорослими членами сім'ї, так і між підлітками і дітьми, між людьми однієї або різної статі, поєднаних сімейними обов'язками. Насильство може відбуватись у будь-якій родині, і здійснювати насильство може будь-який член сім'ї. Але найчастіше, близько 85% випадків, жертвами насильства стають жінки, діти і похилі та старі члени родини.

Важлива особливість поняття сімейного насильства в тому, що це множинні інциденти різних видів знущань. Насильство на відміну від сімейного конфлікту носить системний характер. В основі конфлікту є конкретна розв'язувана проблема, і нападки відбуваються для здобуття абсолютного контролю над потерпілою стороною. Хоча кривдник може називати різні більш-менш адекватні причини свого вчинку, в реальності ж їм рухає бажання встановити повний контроль над одним із членів сім'ї.

Віктимологія сімейного насильства показує, що жертвами сімейного насильства найбільш часто бувають жінки і діти. Саме ця категорія найчастіше не має сил і характеру дати відсіч тирану і деспоту. На жаль найчастіше такою людиною виявляється рідний чоловік і батько.

У результаті застосування тих чи інших підходів вітчизняні (Л. Алексеева, А. Бондаровська та ін.) та закордонні дослідники (Дж. Барпз, Х. Вільфінг та ін.) емпірично одержали деякі характеристики сімейного насильства. У насильстві як інтерактивному процесі виділяються суб'єкт, здійснюючий його, і жертва. Якісний і кількісний аналіз даних із зареєстрованих випадків сімейного насильства свідчить про наступне:

- насильницькі дії найчастіше відбуваються стосовно жінок і дітей;

- психологічне і фізичне насильства є найбільш розповсюдженими;
- гвалтівниками найчастіше виступають родичі, а не чужі люди, тобто НАСИЛЬСТВО відбувається в родині;
- насильство в переважній більшості це не одиничний акт, а повторюване явище;
- потерпілі та їх родичі, як правило, не звертаються в міліцію, а шукають підтримки і допомоги в друзів (але не в родичів) чи в спеціалізованих організаціях;
- рівень освіти не корелює з частотою насильства;
- питома вага душевнохворих серед гвалтівників досить низька -10-15%, ТОДІ як люди з різними психічними розладами типу депресій і важких тривожних розладів складають до 60%;
- насильство зустрічається частіше в родинях, де шлюб зберігається заради дітей;
- сімейне насильство носить циклічний характер, причому замкнуте сімейне коло з залежними членами родини найчастіше є причиною відтворення його в наступних поколіннях [32].

Існує низка теоретичних парадигм, в яких розглядається комплекс факторів, що обумовлюють насильство в сім'ї. Під факторами (цей термін здебільшого вживається західними кримінологами) або причинами та умовами злочинності насамперед розуміють процеси та явища, які відбуваються на рівні соціальної структури суспільства і впливають на рівень злочинності в країні. Причини – це ті процеси і явища, які безпосередньо породжують злочинність. Умови впливають на злочинність опосередковано, полегшуючи дію причини. Вважається, що фактори, які діють на макрорівні, впливають на поведінку конкретних осіб дуже опосередковано. Їхня дія істотно змінюється залежно від конкретних політико-правових, культурних, соціально-економічних, демографічних та інших умов.

Науковці докладно розглядають чинники, що обумовлюють насильство в сім'ї загалом та насильство над жінками зокрема [6]. При цьому представники

однієї з теорій, що отримала назву «соціально-історична» або «соціокультурна», основною причиною такого становища називають домінуючу позицію чоловіків у суспільних відносинах, патріархальні культурні норми, що провокують насильство [50].

У документі ООН «Стратегія боротьби з насильством у сім'ї» зазначається, що джерела насильства полягають у соціальній структурі та у комплексі цінностей, традицій, звичаїв і поглядів, що стосуються нерівності чоловіків і жінок. У цілому ставиться під сумнів достовірність пояснень, пов'язаних з особистісними та індивідуальними характеристиками [10]. Таким чином, причини насильства переносяться у соціокультурну площину, сферу суперечностей суспільної свідомості з питань взаємовідносин чоловіка і жінки та поглядів на їхні ролі у сім'ї. Варто зазначити, що навіть тоді, коли наголос робиться на певних загальних соціально-економічних причинах насильства у сім'ї, це насильство здійснюється конкретними особами зі своїми психологічними та фізіологічними особливостями. Власне в цьому контексті слід виокремити соціально-психологічний рівень, пов'язаний з міжособистісним спілкуванням, та рівень індивідуально-психологічний, пов'язаний зі структурою особистості.

У другому, «системно-сімейному», підході робиться наголос на походженні та формах конфлікту, вивчаються особливості взаємодії, динаміка спілкування, процеси розв'язання суперечностей у сім'ях; насильство у такому разі розглядається як дисфункція всієї системи, а не просто як наслідок індивідуальної психопатології одного з членів сім'ї [17]. У межах цього підходу активно вивчаються різноманітні соціально-психологічні передумови деструктивного конфлікту. Вчені виокремлюють такі чинники, що детермінують і спрямовують насильство на міжособистісному рівні соціальної взаємодії: бажання самоствердитись за рахунок інших або використати когось для отримання певних вигод, пошук чи підтвердження соціальної ідентичності, «добрі» наміри «навчити розуму», «наставити на шлях істинний», емоційний стан [76, 75].

Експерти ООН з проблем сім'ї американські психологи Беррі та Дженей Уанхолд провели аналітичне дослідження і виокремили ознаки домігаторної (тоталітарної) й партнерської (демократичної) сім'ї [40]. Для першої характерні зловживання владою, відсутність рівних прав усіх членів родини, особливо дітей, наявність у сім'ї суворих правил, які носять примусовий характер та ін.; для другої – гнучкі правила розпорядку, розподіл економічної відповідальності, розподіл домашньої роботи та обов'язків на засадах рівноправності, повага до особистого життя членів сім'ї та ін. Реально в сім'ях, як правило, існують лише окремі риси тієї чи тієї психологічної моделі.

Виходячи з основних психологічних типів сімей, можна зробити висновок, що в тоталітарній культурі традиційно конфліктні ситуації розв'язуються за допомогою сили. І навпаки, шляхом формування демократичних відносин залагоджується багато психологічно кризових ситуацій як самої сім'ї, так і суспільства. Така сім'я дає більше можливостей і для розвитку дітей, а засвоєні норми та цінності мають тенденцію до відтворення у наступних поколіннях.

Теоретики третього, «індивідуально-психологічного», підходу звертаються до діагностик генетичних і біологічних аномалій, що виражаються у порушенні фізичного (наприклад, сексуальні та інші розлади) та психічного здоров'я (захворювання нервової системи, депресивні стани, перенесені психологічні травми у дитинстві), зловживанні алкоголем та пристрасті до наркотиків, аморальних вчинках. Як наголошує німецький кримінолог Г. Шнайдер, важливим аспектом, який детермінує насильство, є виховання у конфліктних сім'ях, інші вади соціалізації, різниця інтересів батьків та дітей [6].

На підставі результатів досліджень можна виокремити певну ієрархічну модель факторів, що обумовлюють конфліктогенність сімей. Так, у сучасній Україні до загальнокримінологічних чинників і супутніх сімейному насильству соціально-негативних явищ можна віднести:

- погіршення і нестабільність соціально-економічного життя (що часом обумовлює суперечність між природним бажанням мати дитину і економічним

статусом; неможливість розвивати свої таланти, культурні запити);

– скорочення кількості робочих місць у виробництві та пов'язане з цим безробіття;

– поширеність у засобах масової інформації, перш за все на телебаченні, пропаганди насильства та жорстокості, деструктивний вплив відеопродукції;

– поширення алкоголізму (порівняно з радянськими часами фіксується збільшення виробництва і споживання алкоголю на душу населення) та наркоманії;

– укорінення в суспільній свідомості цільової настанови на індивідуальне виживання, відсутність соціальних ідеалів, певний ідеологічний вакуум та криза моральності;

– поширення неформальних (незарєєстрованих офіційно) шлюбів, а відтак менший рівень солідарності сім'ї, збільшення кількості розлучень і частки неповних сімей;

– слабку дієвість системи матеріальної допомоги сім'ям, які її потребують, згалом матеріальна залежність жінок від чоловіків.

Вибуховому зростанню насильства в сім'ї, яке набуло гостроти за останні роки і є однією з гендерних проблем, сприяють такі соціокультурні і соціально-економічні фактори:

правова і економічна безграмотність населення на перехідному періоді,

"сексуальна" революція, яка пропонує нове ставлення подружжя до сексу і секс-бізнесу;

майнова залежність та нерівні права в розподілі і доступі до ресурсів взагалі,

проблема зайнятості працездатного населення (як чоловіків, так і жінок);

зниження якості освітянських і медичних послуг, а також відсутність гарантій на безкоштовне їх отримання;

відсутність ефективних інноваційних просвітницьких і профілактичних соціально-психологічних та соціально-економічних адаптаційних програм на перехідному періоді формування ринкової економіки в Україні,

пропаганда засобами масової інформації насильницької культури в боротьбі за будь-які ресурси.

Всі ці фактори створюють у суспільному середовищі дисбаланс і хаос, які призводять до росту злочинності, жебрацтва, безпритульності, проституції, культивують алкоголізм і наркоманію. Така соціокультурна платформа – найкраще середовище, де насильство стає нормою. Всі ці явища можна розглядати як гендерні проблемні явища.

1.2. Науковий аналіз теорій сімейного насильства

Насильство одержало широке поширення в різних сферах життєдіяльності людини і є однією із найактуальніших проблем сьогодення. Особливе ж занепокоєння викликають масштаби насильства, вчиненого в такому важливому соціальному інституті як сім'я.

У зв'язку з цим визначення джерел і природи насильства є найбільш значущим аспектом вивчення даної проблеми.

Донині продовжуються суперечки між психологами і соціологами (а також і всередині кожної групи) про причини сімейного насилля. Було висунуто низку мікро- і макротеорій - від наявності психічних порушень до впливу соціально - культурних цінностей і соціальної організації.

Досить детальна і широка класифікація теорій сімейного насильства була зроблена Лисовою А.В. Вона виділяє макро -, мікро - і багатфакторні теорії сімейного насильства [38].

Макротеорії сімейного насильства, пояснюючи виникнення проблеми сімейного насильства, акцентують увагу на ролі культурних факторів суспільства, структурних характеристик сім'ї (наприклад, сімейного стресу), факторів стримування (наприклад, відсутність покарання за сімейне насильство) і соціальних структурних факторів (наприклад, бідність) у якості відповідальних за насильницьку поведінку в родині [39].

У деяких ситуаціях насильство у відношенні до іншої людини вважається

виправданим у суспільстві і навіть заохочується як прийнятна форма культурного вираження. Тому деякі дослідники висувають припущення про те, що сімейне насильство має свої джерела в терпимому ставленні суспільства до **віктимізації окремих, найчастіше слабких і уразливих, членів суспільства.**

Наприклад, **суспільне виправдання застосування батьками сили уї відношенні до своїх дітей з метою виховання, захисту і контролю, що, в решті-решт, приводить до «нормативності» насильства до дітей.**

Проблемаї дитячого сексуального насильства, на думку деяких дослідників, криється в патріархальному соціальному устрої суспільства, що неминуче приводить до нерівності між чоловіками і жінками. Ф. Раш розширив межі нерівності, включивши дітей, що разом з жінками займають низький соціальний статус і, внаслідок чого, підлягають сексуальному примусу і насильству з боку чоловіків. Деякі дослідники вбачають основну причину чоловічої участі в сексуальному насильстві над дітьми та жінками в самому процесі соціалізації чоловіка в сучасному суспільстві. На думку цих дослідників, чоловіки схильні здійснювати сексуальні злочини у відношенні дітей та жінок через традиційну соціалізацію, що полягає в засвоєнні образів сексуальних об'єктів, що були б набагато молодші, слабкіші, менші й уразливіші ніж самих.

Особлива увага дослідників, які висувають теорії структурних характеристик родини, прикута до самої структурної організації родини, що нерідко створює родючий ґрунт для зародження і розвитку конфлікту, агресії і насильства. Вони стверджують, що відносини у родині можуть бути настільки напруженими, конфліктними і виснажливими, що багато родин не здатні впоратися з внутрішніми сімейними проблемами [50].

На думку ще одних дослідників, нерівність у владі є причиною ще одного виду насильства – насильства над дітьми. Діти часто виявляються жертвами насильства через неможливість захистити себе у відносинах з більш сильними і більш владними дорослими, котрі домінують економічно, емоційно і фізично. Деякі дослідження показують, що число випадків фізичного насильства над

дітьми знижується з дорослішанням дитини, коли вона стає більш здатною постояти за себе.

Представники *теорії сімейного стресу* повідомляють про негативні події в родині (наприклад, часті переїзди, нерегулярне відвідування школи, втрата **ОДНОГО** з батьків, економічні проблеми), які знижують здібності не тільки дитини в вирішенні **конфліктних ситуацій**, але також **знижують** здатність батьків розуміти й адекватно реагувати на потреби своїх дітей.

Приватність родини, що знайшла своє вираження в приказці «не винось сміття з хати», дозволяє легко приховати насильство, і найчастіше воно «сходить з рук», коли правоохоронні органи починають втручатися в сімейні справи. Нестача суспільної уваги до проблем родини, а також обмежені можливості втручання соціальних служб у внутрішні проблеми родини також **знижують** відповідальність членів родини за здійснення насильства.

У межах *теорії стримування* передбачається, що люди раціонально **зважують** втрати і вигоди своєї поведінки. Отже, збільшення легітимної плати за **антисоціальну поведінку** може привести до зниження числа антисоціальних вчинків. Багато вчених вважають, що причина сімейного насильства полягає в тому, що потенційна ціна за скоєння насильства у відношенні члена чи членів родини **занадто низька** [41].

Представники *теорії соціальної структури* повідомляють про більш високий рівень насильства серед родин з нижчого соціально-економічного класу. Нерівний розподіл можливостей разом з неминучими стресорами, що асоціюються з бідністю (наприклад, занепокоєння з приводу фінансового становища, погане здоров'я, скупченість), приводять до високого рівня фрустрації в родинях з нижчого соціально-економічного класу. Стрес і фрустрація часто приводять до агресії, спрямованої на безневинних і найчастіше «зручних» жертв, тобто дітей і шлюбних партнерів.

Пояснення ролі соціалізації у виникненні сімейного **насильства** пропонує *теорія соціального навічання*. Процес моделювання, за допомогою якого людина **засвоює соціальну поведінку** і когнітивні патерни, спостерігаючи й імітуючи

поведінку інших, є в основі цієї теорії. Таким чином, наслідки можливі також через спостереження за поведінкою інших, і не тільки тих, що знаходяться безпосередньо поруч, але і далеко від нас, наприклад, на екрані телевізора [42].

Перегляд програм, що демонструють насильство, програмує індивідумів інтерпретувати двоїсті чи невизначені сигнали, які штовхають до насильства, а часто інформація про насильство в ЗМІ, таким чином, надає сценарій поведінки, який індивідум може використовувати в конфліктних ситуаціях.

Таке наслідки багато в чому залежить від винагороди чи покарання, одержуваного моделлю. Люди більш схильні імітувати поведінку, за яку модель одержує винагороду, і уникати тієї поведінки, яка викликає осуд або іншу форму покарання.

У випадку сімейного насильства, спостереження актів насильства (наприклад, батько б'є матір, щоб вона «закрила рот») і підкріплення насильства в соціальному контексті (тобто мати «закриває рот») формує відповідні поведінкові навички дітей стосовно насильства.

Теорії соціального наслідки користуються широкою популярністю з декількох причин. По-перше, деякі дослідники вважають, що насильство має тенденцію передаватися від одного покоління до іншого («який батько, такий і син»). По-друге, багатий емпіричний досвід підтверджує засвоєння агресії через моделювання. І, нарешті, велике число досліджень сімейного насильства демонструє зв'язок між спостереженням або з безпосереднім зіткненням насильства в дитинстві з насильством, що чиниться у зрілому віці.

Заслужує увагу теорія циклічності сімейного насильства. З досліджень, що підтверджують циклічну гіпотезу насильства, випливає, що дорослі часто демонструють патерни насильницької поведінки, яку вони спостерігали чи впливу якої піддавалися в дитинстві. Однак подібне припущення може викликати великі сумніви в силу надмірної спрощеності. Як, наприклад, пояснити спонтанну насильницьку поведінку людей, що не піддавалися жорстокій поведінці в дитинстві, або з тими людьми, які піддавалися насильству в дитинстві, але не виявляють жорстокого відношення до своїх

власних дітей або до жінок? Швидше за все, людина здійснює насильницькі дії стосовно своїх близьких не тільки тому, що вони були «вивчені» чи «засвоєні» у родині. Подібність у насильницьких формах поведінки батька і його дитини може бути обумовлена, наприклад, загальними культурними нормами, у межах яких родина існує, чи генетичними факторами, відповідальними за передачу агресивних тенденцій у поведінці. Безумовно, фактор «научіння від батьків» є істотним у формуванні насильницької поведінки, але важливо враховувати й інші фактори [44].

У теорії психологічних рис приділяється увага, головним чином, психологічним рисам осіб, що скоїли сімейне насильство, яке є менш серйозними і не може бути офіційно визначене як психопатологія. У рамках цієї теорії передбачається, що психологічні риси, що характеризують злочинців, деякою мірою сприяють сімейному насильству. Так як ці риси (наприклад, ворожість) досить легко виміряти за допомогою особистісних тестів і дозволяють диференціювати індивідумів, то вони допомагають пояснити (не виправдати) насильницьку поведінку. Ті, хто має такі риси, як, наприклад, імпульсивність, більш схильні до насильства. Хоча ці риси є конструктами (ярликами), вони дозволяють описати типові способи поведінки таких людей у різних ситуаціях. Вони допомагають передбачати поведінку, а також визначають більш точно терапевтичну задачу.

З позицій теорії міжособистісної взаємодії сімейне насильство є продуктом взаємодії між індивідами в специфічних відносинах, а не наслідком поведінки тільки однієї людини (наприклад, того, хто здійснює насильство). Представники цього напрямку вважають, що не можна відокремлювати жертву від злочинця, домінування від підпорядкування, агресію від пасивності. Іншими словами, саме специфічні аспекти відносин можуть сприяти і призводити до сімейного насильства [45].

Дослідники застосовують теорії міжособистісного насильства в поясненні насильницького і байдужого ставлення до дітей. Складна дитяча поведінка (наприклад, тривалий плач і скарги) при взаємодії з поведінковими проблемами

батьків (наприклад, важко контрольована злість) можуть привести до фізичного насильства у відношенні до дитини. Гіпотеза інтерактивної напруги дитячо-батьківських відносин підкріплюється, якщо взяти до уваги особливості дитячої поведінки, дефіцит батьківських навичок у дорослих і негативну дитячо-батьківську взаємодію.

За думкою деяких вчених труднощі міжособистісної взаємодії в родині із грубими і жорстокими внутрішньо-сімейними відносинами пов'язані, головним чином, із проблемами в сфері формування прихильності. Прихильність - тривалий емоційний зв'язок, що активно формується протягом першого року життя дитини, тобто в той час, коли виживання дитини цілком залежить від батьків. Цей зв'язок виконує дуже важливу функцію у відносинах між дитиною і дорослим, котра полягає у формуванні в дитини почуття довіри і безпеки, знання себе, а також здатності навчатися і досліджувати. Недостатньо сформована в перші роки життя дитини прихильність може привести до нездатності побудувати близькі особистісні відносини в зрілості [25].

Не так давно науковці застосували *теорію прихильності* до пояснення насильницької поведінки, що чинять дорослі. Доросла людина з неформованою в дитинстві прихильністю страждає від тривоги і злості, у разі коли партнер загрожує її кинути. Саме ці почуття можуть викликати образи і скоєння насильства у відношенні свого партнера. Таким чином, теорія прихильності зіштовхнулася з несподіваним феноменом, що полягає в тому, що любов і насильство не є протилежними силами, як колись вважалося, а можуть співіснувати.

Представники *теорії соціального обміну* досліджують взаємини між «жертвою» і «насильником» з позиції вигод і витрат. У рамках теорії обміну передбачається, що люди схильні вступати і залишатися в тих відносинах, що сприймаються ними як такі, що приносять прибутки (гроші, любов, самоповагу, безпеку, визнання, замилювання) і в той же час перевершують витрати.

Визнаючи складність самого феномена сімейного насильства, багато

дослідників вбачають потребу в багатофакторних теоріях сімейного насильства. *Багатофакторні теорії* є логічною спробою редукції недоліків монофакторних теорій у поясненні проблеми сімейного насильства. Згідно з цими теоріями, процес насильства є складним патерном поведінки, що містить у собі безліч рівнів (наприклад, індивідуальний, сімейний, середовищний), що при взаємодії один з одним приводять до проблеми сімейного насильства [30].

По-перше, існують індивідуальні перемінні, зв'язані з практикою насильства, як насильника, так і жертви, що можуть служити факторами ризику в проблемі насильства. Так, для насильника такими факторами ризику можуть бути відсутність роботи, низький соціально-економічний рівень життя, досвід насильства в дитинстві, зловживання психотропними речовинами. Визначені характеристики жертви, такі, наприклад, як проблеми в розвитку в дітей, можуть бути факторами ризику в проблемі насильства над дітьми. Нарешті, соціальні і культурні перемінні, такі як соціальне прийняття насильства, застосування смертного покарання, практика експлуатації (наприклад, дитяча порнографія) і патріархальність також схильні підсилювати ймовірність насильства.

Дослідники пропонують приділяти особливу увагу балансу між факторами ризику і компенсаторними (захисними) механізмами у визначеній ситуації, що роблять значний вплив на те, здійсниться насильство чи ні. Досвід насильства в дитинстві, наприклад, може виступати фактором ризику в здійсненні насильства в зрілості. Однак визначені захисні механізми, наприклад, установлення сприятливих відносин у зрілості, можуть знижувати ймовірність насильства. Таким чином, дослідження в області багатофакторних теорій сконцентровані головним чином на дослідженні взаємозв'язку факторів ризику (запропонованих і розглянутих у кожній з монофакторних теорій) з компенсаторними механізмами, пов'язаними з кожним рівнем [2].

Найбільш загальноприйнятною на сьогодні вважається *екологічна теорія* насильства Урі Бронфенбреннера, яка пояснює насильство в родині, розглядаючи проблему з різних сторін. Урі Бронфенбреннер припускає, що

буття людини переважно визначається системами, в які вона включена, та характером впливу цих систем одна на одну. Системи поділяються на три рівні: макросистема, екзосистема, мікросистема [10].

У макросистемі передумовами насильства є переконання і культурні цінності, що стосуються жінки, чоловіка, дітей, сім'ї. Переконання та культурні цінності пояснюють, хто такий чоловік і хто така жінка, як вони мають себе вести, яка має бути сім'я, які мають бути стосунки між членами сім'ї, як себе мають вести діти. Суспільство дуже точно визначає, яким є справжній чоловік: він домінує, він лідер. А справжня жінка: лагідна, слухняна, добра мати.

Існує суспільне переконання щодо подружнього життя, яке допомагає чоловікові вважати, що жінка вийшла за нього, що узаконує його право власності. Отже, існує дискримінація жінок, коли ситуація, в якій живе жінка, є гірша, ніж у чоловіка. Люди живуть у світі влади: влада дає привілеї, людина з владою може ставити свої вимоги. Тому чоловік у такому суспільному вимірі поняття «влади» вважає: «Я своїй жінці кажу, а вона мене не слухає, тому я її караю. Вона мусить мене слухати». Таким чином кривдник реалізує те, що записано в його голові як культурний контекст суспільства [10].

На рівні екзосистеми часто членам суспільства нав'язуються агресивні взірці. Перш за все, агресивні взірці дитина бачить у своїй родині від батька і матері, які повсякчас проявляють агресію щодо неї, а також бачить агресію батька щодо матері. Далі насильство продовжується у навчальних закладах, інших інституціях, у спілкуванні з оточенням, де дитина вчиться, що той, хто вище, може висловлювати свої думки, свої почуття, а нижчі мають слухати.

Діти відчують це інституційне насильство (особливо хлопці) і вчаться ЖИТИ за законами тоталітарної та авторитарної системи. Далі для хлопців іде постійний тренінг з насильства в армії. І коли він нарешті бере шлюб, то ось тоді реалізує те, чого навчився. Такий чоловік, який пройшов тоталітарний тренінг, вважає, що його жінка повинна його слухатися і не має права мати свою думку. Бо в традиціях такого суспільства жінка повинна коритися чоловікові.

Стосовно жінок, то тут спрацьовує концепція влади і покори. Суспільство нав'язує жінці думку, що вона повинна присвятити себе дому, родині. Так вчить традиція, так пишуть у книжках, так навчають батьки. А власні потреби жінки – побіч. І жінка добре входить у цю роль – мами-українки дуже мало дбають про свої потреби.

Нарешті, агресивні взірці нав'язуються засоби масової інформації. ЗМІ показують дуже ретельно, якими мають бути жінка і чоловік. В газетах та журналах пропагується те, що жінка має бути сексуальна, повинна подобатися чоловікові. Фільми та різноманітні ток- і реаліті-шоу на телебаченні вчать, що розв'язувати конфлікти потрібно винятково за допомогою сили. 90% телевізійних передач містить насильство.

Індивідуальний рівень (мікросистема) показує, яким чином людина робить внутрішнім те, що потім сформує в ній насильницький спосіб життя. Від того, чому людину вчила родина, як її батьки, дід і баба реагували одне на одного, хто керував у сім'ї, хто приймав рішення тощо, залежить засвоєння людиною насильницького чи партнерського погляду на стосунки із протилежною статтю

Можна також стверджувати, що основною причиною домашнього насильства є гендерні установки, тобто традиції, звичаї, що історично склалися і переходили від покоління до покоління. Витоки домашнього насильства закладені у звичаях суспільства, у системі норм та правил, які передбачають для чоловіків і жінок визначену поведінку. Суспільство підтримує й винагороджує тих, хто дотримується цих правил, і карає за відступ від них. Значною мірою така поведінка є наслідком традиційного виховання, при якому агресивна поведінка чоловіків розглядається як єдиний спосіб вирішення існуючих проблем. Хлопчиків вчать бути напористими і для досягнення своєї мети виявляти агресію проти інших людей, в той час як дівчаток учать терпіння і пристосовуватися, обмежуючи власні бажання та інтереси. Результатом гендерного впливу сім'ї й оточення на формування особистості є значна міфологізація свідомості як жінок так і чоловіків.

Витоки нерівності статей слід шукати в історичному розподілі праці між

чоловіком та жінкою, який у процесі виникнення парної сім'ї закріпив за сильною статтю функції захисника, годувальника, а за жінкою – виховну, опікувальну роль. Звідси і традиційний розподіл статевих ролей: чоловік – лідер, організатор та спрямовуюча сила в сім'ї і суспільстві, жінка – слухняна виконавиця, охоронниця сімейного вогнища.

Такий розподіл сімейних та суспільних ролей відповідає традиційній патріархальній сім'ї, яка базується на необмеженій владі чоловіка над усіма членами родини.

В емпіричних дослідженнях часто мова йде про певний набір факторів, до яких зараховують як власне причини та умови, так і обставини, за яких відбуваються факти насильства. На підставі реферативного узагальнення досліджень, які проведені в СРСР, США, Великій Британії та Україні, виокремлюються групи факторів, які обумовлюють насильство в сім'ї: демографічні характеристики, умови життя та соціальний статус, стан психічного та фізичного здоров'я, рівень соціальної підтримки, недоліки соціально-психологічної комунікації (різні ціннісні орієнтації, розбіжність емоційних станів), зловживання алкоголем та наркотиками. Нині існує потреба у підтвердженні дії системі тих чи тих факторів на вибірці анкет, пошуку нових емпіричних закономірностей, що надасть науково обґрунтовані підстави для політики контролю насильства в сім'ї.

1.3. Види сімейного насильства та їх класифікація

Насильницькі злочини які вчиняються в сім'ї представляють підвищену суспільну небезпеку. Вдосконалення правової оцінки насильства в сім'ї багато в чому залежить від усвідомлення громадськістю та самими жертвами того, що насильство в сім'ї є злочином.

Питаннями проблеми насильства в сім'ї займалось багато вітчизняних і зарубіжних фахівців з різних галузей права: О. Б. Андреева, А. А. Аносенкова, О. М. Бандурка, Є. О. Безсмертний, Ю. П. Битяк, А. Б. Благая, О.

В. Бойко, А. С. Васильєв, Т. І. Возна, В. В. Голіна, І. П. Голосніченко, В. Д. Губін, І. Н. Даньшин, О. М. Джужа, В. І. Женунтій, А. Ф. Зелінський, А. М. Ковальов, В. М. Кудрявцев, А. П. Огурцов, Н. П. Осіпов, Д. В. Рівман, В. О. Туляков та інші провідні вчені.

Сім'я – це особливий суспільний механізм, що передбачає стосунки між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, родиною, які пов'язані не лише спільністю побуту, але й засновані на взаємній моральній відповідальності і взаємоповазі. Разом з тим, в умовах економічної, соціальної кризи, руйнуванні моральних цінностей, інститут сім'ї також зазнає згубних впливів і може перетворитись в осередок насильства. Загальновідомо, що основною ланкою суспільства є сім'я. В ній закладаються основи буття людини, а також її духовні, світоглядні, моральні якості. Від благополуччя родини багато в чому залежить моральний стан суспільства. Нажаль, для чималої кількості наших співгромадян природне бажання знайти сімейний спокій залишається нездійсненою мрією.

За визначенням Закону України “Про попередження насильства в сім'ї”, насильство в сім'ї – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, ПСИХОЛОГІЧНОГО чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю. Не рідко трапляється, що насильство не є окремим протиправним актом, перетворюється у тривалий процес, який може тягнутись роки. Сімейне НАСИЛЬСТВО охоплює протиправні дії одного члена сім'ї стосовно іншого члена, або декількох членів цієї сім'ї. Відповідно до сімейного законодавства, сім'єю визнається первинний і основний осередок суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Соціологи сім'єю визнають соціальну групу, яка заснована на родинно - кровних зв'язках, що регулюють стосунки між подружжям, батьками, дітьми та іншими родичами.

У Законі України “Про попередження насильства в сім’ї” до членів сім’ї відносять осіб, які перебувають у шлюбі; проживають однією сім’єю, але не перебувають у шлюбі між собою; їхні діти; особи, які перебувають під опікою чи піклуванням; є родичами прямої чи не прямої лінії споріднення за умови спільного проживання.

Існують такі види домашнього насильства: фізичне насильство в сім’ї – це навмисне нанесення побоїв, тілесних ушкоджень одного члена сім’ї іншому, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров’я або навіть до смерті потерпілого, а також до приниження його честі та гідності.

Фізичне насильство супроводжується будь-якими насильницькими діями проти члена сім’ї, може виражатись у вигляді штовхання, щипання, ляпасів, нанесення подряпин, спричиненні опіків, укусів, ударів руками, ногами, різними предметами, а також їх кидання, смикання за волосся, позбавлення їжі або води, удушення, залишення в замкнутому просторі (будь-яка кімната, комора, шафа тощо). Перелік дій які можуть бути виконані під час заподіяння фізичного насильства необмежений, вони розрізняються за розміром завданої фізичної шкоди потерпілому.

Сексуальне насильство в сім’ї – це протиправне посягання одного члена сім’ї на статеву недоторканність іншого члена сім’ї, а також дії сексуального характеру по відношенні до дитини, яка є членом цієї сім’ї. При сексуальному насильстві наявний факт примусу жертви до статевих зносин. Кримінальне законодавство України передбачає статеву свободу для повнолітніх і статеву недоторканність для осіб, які є неповнолітніми. Під статевою свободою розуміється право повнолітньої і психічно здорової особи самостійно обирати партнера для статевих зносин і не допускати примусу в цій сфері.

Під зґвалтуванням слід розуміти природні статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілого. Фізичне насильство при

згвалтуванні може полягати у нанесенні побоїв, ударів, позбавленні або обмеженні особистої волі, заподіянні тілесних ушкоджень різного ступеня **ТЯЖКОСТІ** тощо.

Фізичне насильство допомагає злочинцеві подолати опір жертви злочину. Також винна особа може застосовувати погрозу застосування фізичного насильства, залякування, демонстрація зброї тощо. Особлива гострота даної проблеми виникає коли статеве насильство відбувається в сім'ї по відношенню до неповнолітніх або малолітніх членів сім'ї. Дитина в силу свого віку, психічного та емоційного стану не може розуміти характер і **значення** вчинюваних з нею дій, а навіть якщо і усвідомлює це, не може чинити опір насильникові.

Окрім згвалтувань існують ще й інші види протиправних посягань **сексуального** характеру, які також можуть поєднуватись із застосуванням фізичного насильства, погрозою його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, це насильницьке задоволення статевої **пристрасті** неприродним способом, примушування до вступу в статевий зв'язок, статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, розбещення неповнолітніх.

Психологічне насильство в сім'ї – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї **шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдатися або завдається шкода психічному здоров'ю.** Під час психологічного насильства **відбувається** висловлюваннями винною особою негативної оцінки члена **своєї** родини, її якостей, поведінки, вчинків. Такі висловлення принижують самооцінку, честь та гідність підриває авторитет **жертви даного насильства перед іншими членами родини.** Мета даної поведінки полягає в тому, **щобі контролювати інших, а мотиви такої поведінки відомі, винна особа за рахунок інших членів сім'ї приховує свою невпевненість, неприємності на роботі, матеріальні проблеми і так далі.** Ще одним різновидом насильства, яке

можливе в сім'ї – це економічне насильство.

Під економічним насильством можна розуміти умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу, медичного забезпечення, освіти чи будь якого майна чи коштів, на які за законом потерпілий має право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Нажаль, при скоєнні насильства в родині, злочинець має різну мотивацію. Він хоче спричинити біль, страждання, шкоду, це **обґрунтовується** бажанням злочинця зняти свою емоційну напругу яка накопичилась через свою неспроможність утримувати сім'ю, через **неприємності на роботі, можлива помста за зраду, за попередні образи з боку потерпілого**, за знущання над ним у дитинстві, бажання позбутися **потерпілого або пов'язані з ним турботи тощо.**

Також є внутрішні мотиви, які спонукають особу вчиняти насильство в сім'ї – це бажання підняти свій авторитет в родині, бажання головувати, **ПІДЧИНИТИ** своїй волі інших членів сім'ї, помститися одним членам сім'ї за образи, що виникли в результаті конфліктів з іншими членами родини. Ще є окрема категорія злочинців, які мають корисні мотиви при вчиненні насильницьких дій проти членів своєї родини. Під впливом таких мотивів **перебувають** особи, які мають страх втратити можливість користування житлом або іншим майном, бажання висилити потерпілого з помешкання, також можливе на ґрунті розділу спадщини тощо. Частіше за все насильницькі злочини в родині трапляються з ціллю отримати кошти на купівлю спиртного, наркотичних засобів і так далі. Можна також виокремити мотиви, при яких **нападник, після того як був систематично жертвою, захищався з бажання припинити напади, приниження, побої** зі сторони потерпілого як проти себе так і проти інших членів родини. Зазвичай **ВЧИНЕННЮ** в сім'ї насильницьких злочинів передують багаторазові конфлікти і скандали, які систематично повторюються. Зрозуміло, що знаючи про мотиви вчинення насильницьких злочинів в сім'ї, можна виявити причини їх

вчинення і, відповідно, визначити заходи їх попередження.

Торік в Україні було зареєстровано 2705 відповідних кримінальних проваджень, що на 11% більше, ніж у 2021 році (2432 справи). У 2023 році в середньому на місяць відкривали 225 кримінальних проваджень щодо домашнього насильства. Для порівняння, у 2020 році таких справ було 184, а у 2021 році – 202 провадження на місяць.

Причинами ж того, чому жертви не подають скарг у зв'язку з насильством, є тиск суспільних і родинних обставин та бажання зберегти відносини. Культурні та релігійні традиції також присутні серед перешкод, що ускладнюють боротьбу з насильством. Вдосконалення правової оцінки насильства в сім'ї багато в чому залежить від усвідомлення громадськістю та самими жертвами того, що насильство в сім'ї є злочином.

20 червня Верховна Рада України прийняла закон "Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами". Відповідно до нього Україна взяла на себе низку зобов'язань щодо приведення своїх нормативно-правових актів у відповідність до положень Конвенції. Зокрема, це стосується і належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до відповідальності.

У 2023 році Національна поліція України зареєструвала понад 291 тисячу фактів домашнього насильства. Це на 20% більше, ніж у 2022 році. Кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень збільшилась на 80% (з 1498 до 2701). Окрім того, виявлено на 36% більше адміністративних правопорушень.

Повномасштабна війна, яка триває в Україні, не зупиняє вчинення правопорушень, які були поширеними в нашій державі й раніше. Домашнє насильство є одним із тих явищ, яке у період війни може лише загострюватися і при цьому залишатися невидимим.

01 листопада цього року для України набрала чинності Стамбульська конвенція, яка спрямована на захист, запобігання та протидію насильству

стосовно жінок та домашньому насильству.

Конвенція покликана, щоб права та інтереси потерпілих від насильства були в центрі уваги незалежно від перебігу обставин в державі, що зобов'язує відповідні органи, установи до координованої співпраці між собою та з громадськими організаціями. Крім того, Стамбульська конвенція наголошує, що на держави-учасниці покладено обов'язок невідкладного, оперативного та належного захисту постраждалих від насильства.

У зв'язку з війною, жінки як особлива вразлива група, яка більшою мірою зазнає домашнього насильства, зіштовхнулася з різними комплексними потребами. Україна як учасниця Стамбульської конвенції зобов'язана надати їм спеціалізовану підтримку та невідкладно відреагувати на всі форми насильства, яких зазнають жінки.

До початку повномасштабного вторгнення РФ від домашнього насильства в Україні страждало орієнтовно 1,8 мільйона жінок. При цьому щороку цифри зростали. Зокрема, у 2021 році зафіксовано на 56% більше звернень з приводу домашнього насильства в порівнянні з 2020 роком.

Водночас, відповідно до аналізу даних вчинення домашнього насильства у перші місяці повномасштабного вторгнення РФ в Україну, зафіксованих випадків домашнього насильства стало менше порівняно з попередніми роками. Так, у першому півріччі 2022 року у порівнянні з першим півріччям 2021 року зафіксовано на 27.5% менше звернень до Національної поліції України з приводу домашнього насильства.

Також у період з 01.01.2022 року по 30.06.2022 року Офіс Генерального прокурора зафіксував на 56% менше кримінальних проваджень в контексті домашнього насильства у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року. Така інформація міститься у дослідженні "Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни", яке презентували у вересні 2022 року.

Висновки до першого розділу

Насильство торкнулось усіх сфер людського буття: політичного, економічного, духовного та сімейно-побутового. Насильство це - дія, за допомогою якого добиваються необмеженої влади над людиною, повного контролю поведінки, думок, почуттів іншої людини.

Подружнє насильство як один з різновидів сімейного насильства включає в себе соціальні, юридичні, психологічні, педагогічні та медичні аспекти. Воно є актуальним для більшості населення незалежно від класової належності, культурних, соціально-економічних чи релігійних аспектів. Що стосується визначення самого терміну «сімейне насильство», то незважаючи на часте використання в літературі цього терміну, єдине його визначення поки що не сформульовано вченими. У літературі стосовно до даного явища вживається кілька термінів, розглянутих як синоніми. Найбільш часто можна зустріти термін «домашнє насильство».

Насильство в сім'ї завдає шкоди фізичному та психічному здоров'ю жінки, яка опинилась в ситуації насильства. За будь-якого виду подружнього насильства (фізичне, психологічне, економічне, сексуальне) у жертви відбуваються негативні психологічні зміни: «набута безпорадність» «синдром побитої жінки».

Низка наукових теорій торкаються сімейного насилля: теорія сімейного стресу, теорія стримування, теорія соціальної структури, теорія соціального на учіння, теорія циклічності сімейного насильства, теорія індивідуальних розходжень, теорія психологічних рис, теорія міжособистісної взаємодії, але до сих пір немає єдиного бачення даної проблеми, немає єдиної теоретичної і дослідницької парадигми.

Відповідно до Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» насильство буває фізичним, сексуальним, психологічним чи економічним.

Фізичне насильство - це навмисне нанесення, фізичних травм, побоїв,

різних тілесних ушкоджень, одного члена сім'ї іншому, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану здоров'я або навіть до смерті постраждалого.

Сексуальне насильство - використання дитини (хлопчика чи дівчинки) або жінки, дорослим чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб чи отримання вигоди.

Психологічне насильство в сім'ї - це насильство, пов'язане з тиском одного члена сім'ї на психіку іншого через навмисні словесні образи або погрози, переслідування, залякування, які доводять постраждалого до стану емоційної невпевненості, втрати здатності захистити себе і можуть заподіяти шкоду психічному здоров'ю

Економічне насильство – спроба одного дорослого члена сім'ї позбавити іншого можливості розпоряджатися сімейним бюджетом, мати КОШТИ й права розпоряджатися на свій розсуд, і навіть економічного тиску щодо неповнолітніх дітей.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ, ЯКІ
ЗАЗНАЛИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА**2.1. Соціальні служби, що надають соціально-психологічну допомогу жінкам, які постраждали від сімейного насильства**

Світовою спільнотою вироблено широкий спектр інститутів, які сприяють розв'язанню проблеми подолання (зменшення) насильства в сім'ї, і способи та форми їх становлення та існування варіюють від країни до країни. В той же час, незмінними залишаються три базові принципи, які сьогодні є основою всіх програм для постраждалих від насильства в сім'ї. Відрізняючись у деталях або способах надання послуг, всі стратегії, спрямовані на допомогу жертвам домашнього насильства, мають бути перевірені, чи здатні вони надати:

- безпеку постраждалим;
- невідворотність відповідальності за акт насильства в сім'ї кривдникам;
- реабілітацію жертвам, яка супроводжується обов'язковою корекцією поведінки особи, що вчинила насильство в сім'ї [21, 213].

Одна з найбільших помилок, якої часто припускаються фахівці сервісних організацій - це недооцінка небезпеки для жінки її чоловіка/партнера (колишнього чоловіка/партнера). Відомо, що розлучення або розрив стосунків (навіть тимчасовий) є значущим чинником ризику для життя жінки: колишні чоловіки та партнери вчиняють найтяжчі злочини щодо неї (часто єдиний спосіб захистити своє життя та дітей - це залишатися у насильницьких стосунках). Отже, жінка, яка перебуває в процесі розлучення, або яка пішла від свого чоловіка партнера піддається особливій небезпеці. Головний спосіб впевнитися в тому, що вжито всі можливі заходи захисту - це прислухатися до неї, сприймати серйозно її побоювання та не ставитися поблажливо до її страхів.

У даний час допомогу жертвам сімейного насильства здійснюють як

спеціалізовані установи: кризові центри для жінок, притулки для жертв насильства, - так і територіальні установи соціального обслуговування: телефони довіри, центри психолого-педагогічної допомоги населенню, центри соціальної допомоги сім'ї та дітям, які консультують своїх клієнтів по всіх життєвих проблемах і що роблять психотерапевтичну підтримку.

Допомога постраждалим від насильства має свою специфіку в залежності від того, хто її надає (психолог, фахівець з соціальної роботи, психотерапевт), кому її надають (жертвам сімейного, сексуального чи просто фізичного насильства), в якій формі (консультативної, психотерапевтичної, соціальної підтримки) буде вона здійснюватися.

Наслідками сімейного насильства є:

- на психологічному рівні: порушення сну, кошмари, повторювані спогади, складнощі з концентрацією уваги, підвищена тривога і збудливість, гіперактивність, порушення взаємин, відчуття ворожого ставлення суспільства;

- на фізіологічному рівні: відчуття нестачі повітря, дискомфорту в шлунку, внутрішні спазми, головні болі, зниження інтересу до сексу аж до повної байдужості;

- на рівні поведінки: суїцидальні спроби або думки, зловживання алкоголем або наркотиками, проблеми з харчуванням (булімія або анорексія), безладна зміна сексуальних партнерів.

Особливістю стану людини, що пережила насильство, є виражене почуття провини за те, що трапилося, окрім того присутні почуття ненависті до гвалтівника, жаху і образи, як наслідок виникає неприйняття і відкидання власного тіла. Різко знижується самооцінка. Емоційний розлад може приймати різні форми – замкнутість в собі, страх залишатися одному.

Звернення за професійною психологічною допомогою вимагає певної мужності від потерпілого. Іноді з моменту вчинення насильства до моменту звернення за допомогою проходять роки. Кваліфікована допомога фахівця допомагає конструктивно пережити те, що трапилося і перетворитися з "жертви насильства" в "людину, яка пережила насильство".

Всі форми, методи і техніки роботи фахівця вибудовуються так, щоб надати жертві насильства (жінці чи будь-якому іншому клієнту психолога-консультанта і пацієнту психотерапевта) можливість зрозуміти, що ніхто не **намагається** применшувати значення її труднощів і проблем, але саме в них, цих труднощах і проблемах, можна і потрібно шукати і знаходити засоби для поліпшення свого становища. Тим самим клієнта спонукають до пошуку власних ресурсів зміни, в якості яких виступає як його минуле, так і **майбутнє**, як спогади, так і уява, що допомагають шукати відповіді на проблеми в особистому досвіді.

Відповідно до Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" до органів та установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, належать:

- спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї (таким органом сьогодні є Міністерство соціальної політики України);

- відповідні підрозділи органів внутрішніх справ, до яких віднесено службу дільничних інспекторів **міліції та кримінальну міліцію у справах дітей**;

- **органи опіки і піклування**;

- **спеціалізовані установи для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства, до яких належать: кризові центри для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення; центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.**

Інші нормативно-правові акти (Інструкція щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у **справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів; Порядок розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поведіння з дітьми або реальної загрози його вчинення; Порядок взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах та ін.) додають до вказаного переліку інших суб'єктів, що опікуються постраждалими особами, зокрема:**

- службу у справах дітей;
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- органи та заклади охорони здоров'я;
- освітні установи та навчальні заклади.

Значна проблема, з якою стикається особа постраждала від насильства в сім'ї - це відсутність іншого житла (або грошей на його піднайом) або місця, до якого можна було б переїхати для того, щоб розірвати жорстокі стосунки.

Навіть, якщо жінка приймає рішення про розлучення для того, щоб припинити насильство щодо себе, вона часто стикається з необхідністю продовжувати жити в одному помешканні зі своїм кривдником через неможливість розділити спільне житло (воно або замале, або знаходиться у спільній власності, і колишній чоловік відмовляється продавати свою частину тощо). Особливості законодавства, коли право контролю над власністю належать чоловікові, а отже у випадку розлучення жертва насильства опиниться на вулиці, також часто примушують жінок залишатися у деструктивних стосунках через відсутність іншого помешкання. Виходом принаймні тимчасовим є запровадження мережі шелтерів, притулків для жінок, які постраждали від жорстоких форм насильства в сім'ї (побиття, погрози життю, зґвалтування та ін.). Жінка переїжджає до притулку, де перебуває певний час до вирішення питань щодо подальшої долі кривдника, їх родини, дітей, спільного майна тощо [30].

Шелтери, "осередки безпеки", притулки та оселі тимчасового перебування - це форми допомоги особам, які страждають від жорстоких, брутальних форм насильства в сім'ї, не мають, де жити, та потребують термінового кризового втручання в ситуацію.

Водночас, існує досить багато сімей, в яких: насильство не приймає жорстоких форм, і термінове втручання не потрібне (принаймні, наї думку постраждалої); існують чинники ризику щодо насильства, яке ще не відбулося, але є потреба в інформації для того, щоб попередити інцидент; кривдник пройшов корекцію поведінки, і сім'я потребує соціального супроводу;

постраждали повернулися до кривдника з шелтеру та потребують подальшої допомоги (підтримки); існує необхідність організації денного перебування дітей. В таких випадках важливим інструментом допомоги постраждалим є надання широкого спектру амбулаторних консультативних послуг різного спрямування: психологічних (в т.ч., сімейна консультація, підвищення батьківської компетентності, курси особистісного зростання та ін.); юридичних (в т.ч. з питань встановлення опіки над дітьми, розлучення, майнових прав тощо); профорієнтаційних та професійного навчання (перенавчання); управління доходами тощо.

За таких умов найбільш доцільною є практика надання одноразових чи періодичних консультацій, спрямованих на ефективне розв'язання проблеми самою жінкою (за підтримки фахівців соціальних служб). Постраждали отримують необхідну інформацію та послуги в:

- державних (муніципальних) соціальних службах;
- службах супроводу сімей із насильством при поліцейських відділках;
- службах у справах дітей;
- психологічних та юридичних консультаціях;
- неурядових організаціях, що надають послуги сім'ям у складних життєвих

обставинах (зокрема, пов'язаних із насильством) [31].

В межах амбулаторної допомоги:

- складається індивідуальний план супроводу постраждалих та їх сімей;
- визначається необхідність кризової інтервенції та вирішується питання щодо направлення постраждалих до шелтеру;
- здійснюється міждисциплінарний супровід сімей;
- підтримується самостійність та автономність постраждалих;
- надається необхідний спектр соціально-психологічної та юридичної допомоги.

Останнім часом роль консультативних пунктів відіграють спеціалізовані інтернет-ресурси для постраждалих від насильства, завдяки яким можна отримати необхідну інформацію та відповіді на запитання, ознайомитися зі

своїми правами та визначитися із подальшими діями. Такі сайти мають захищену IP-адресу (для того, щоб контролюючий кривдник не зміг відслідкувати, на який саме ресурс заходила постраждала) та "тривожну кнопку", яка дозволяє миттєво згорнути вікно з інформацією при виникненні небезпеки. Консультативні центри мають формувати регіональну або національну мережу, яка працює за єдиним стандартом та надавати послуги постраждалим незалежно від місця їх проживання.

Гарячі лінії (та їх аналог " захищені інтернет-канали) є важливим інструментом для отримання сигналу про випадок насильства та надання інформації щодо закладів і служб, куди можна звернутися. Наявність і доступність гарячих ліній забезпечує швидкий доступ до допомоги, але лише за умови існування консультаційних центрів та шелтерів [39].

Групи самопомоги (взаємної підтримки) є поширеною та корисною формою пост -реабілітаційного супроводу жертв насильства в сім'ї. Вони базуються на наступних постулатах:

- насильство в жодній формі та за жодних обставин не може бути прийнятним в сімейних та інтимних стосунках. Відповідальність за насильство покладена на агресора, аї не на жертву;

- насильство - це соціальна проблема. Жінка, що переживає насильство, здатна турбуватися про себе та своїх дітей самостійно за наявності підтримки;

- особи, які пережили насильство, потребують підтримки та інформації для самостійного прийняття рішень.

Фахівець, який намагається "врятувати" жертву лише посилює її безпорадний стан, поглиблюючи проблему. Головним обов'язком особи, яка веде групи допомоги є забезпечення взаємної поваги, щирості, впевненості, довіри та врівноваженості учасниць групи. Фахівець має надати можливість для детального обговорення проблеми насильства. Необхідно не лише обговорювати значущі події та факти, а й говорити про власні почуття, переживання в минулому та на сьогоднішній день; слід здійснювати конкретні плани дій.

На сьогодні управління (відділи) у справах сім'ї, молоді та спорту продовжують реалізовувати наступні повноваження:

- координують дії служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та органів внутрішніх справ з питань попередження насильства в сім'ї;

- направляють жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для постраждалих від насильства в сім'ї;

- за наслідками узагальненої інформації визначають потребу регіону у створенні спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, і жертв насильства та вносять відповідні пропозиції на розгляд місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- для організації надання необхідної допомоги членам сім'ї, де вчинено насильство або стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, ведуть облік даних про організації, установи та заклади, які працюють за напрямом попередження насильства в сім'ї, та послуги, які ними надаються;

- організовують надання психологічних, юридичних, соціально-педагогічних, інформаційних та інших послуг членам сім'ї, в якій було вчинено НАСИЛЬСТВО або існує реальна загроза його вчинення;

- ініціюють винесення питання щодо проведення подальшої роботи з сім'єю, в якій вчинено насильство, на засідання дорадчого органу відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах;

- приймають та розглядають в межах своїх повноважень заяви та повідомлення про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення, направляють їх після реєстрації до територіального органу внутрішніх справ для вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї, а коли заява стосується неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї подають відповідну інформацію службі у справах дітей та органу опіки і піклування.

Однак, інформація щодо кількості установ для постраждалих від

наси́льства в сім'ї, створених державою або органами місцевого самоврядування, є суперечливою. Так, за даними Міністерства молоді та спорту в Україні на місцевому рівні працює 9 центрів медико-соціальної реабілітації жертв домашнього насильства, які, очевидно, мають розглядатися як шелтери для жертв насильства в сім'ї. МВС України наводить дані щодо 61 кризового центру для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення немає, куди співробітники МВС спрямовують кривдників для проходження корекційних програм. Всі ці заклади не є кризовими центрами або центрами медико-соціальної реабілітації жертв домашнього насильства у розумінні Закону України "Про попередження насильства в сім'ї", оскільки надають соціальні послуги значно ширшому колу осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах, та не враховують специфічний соціальний та психологічний стан жертв насильства у сім'ї.

Додатково в Україні працює 10-15 недержавних, створених громадськими організаціями шелтерів та консультативних центрів для постраждалих від насильства в сім'ї. Визначити їх реальну кількість неможливо, оскільки частина з них закривається, не маючи постійного фінансування (так сталося, наприклад в Харківській області), іноді відкриваються інші та в інших регіонах, але їх існування повністю залежить від донорської підтримки, яка є не завжди.

В цілому, всі органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, тієї чи іншої мірою наділені повноваженнями щодо захисту та підтримки осіб, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї, надання їм соціальних послуг. З метою оптимізації системи надання таких послуг особам, що їх потребують, необхідно на нормативному та практичному рівнях узгодити механізм співпраці між цими органами та установами, чітко та однозначно визначити алгоритми їх міжвідомчої взаємодії, а також розробити та запровадити мінімальні стандарти надання соціальних послуг особам, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї [35, 35].

2.2. Технології соціальної роботи з жінками, які постраждали від насильства вдома

За останні роки в Україні були прийняті ряд важливих законодавчих змін, спрямованих на посилення боротьби з домашнім насильством і захист прав постраждалих. Деякі з найважливіших змін включають:

1. Закон України «Про запобігання насильству в сім'ї» (2017 рік): Цей закон є однією з основних законодавчих ініціатив у боротьбі з домашнім насильством. Він визначає поняття насильства в сім'ї, встановлює правила захисту постраждалим особам та надає правоохоронним органам повноваження для реагування на такі випадки.

2. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» (2017 рік): Цей закон встановлює особливості розгляду справ про домашнє насильство судами та покладає відповідальність на суддів забезпечувати захист прав постраждалих [22].

3. Закон України «Про поліцію» (2015 рік): Закон розширює функції поліції у боротьбі з домашнім насильством, включаючи встановлення патрульних поліцейських, які можуть реагувати на екстрені ситуації [19].

Технології соціальної роботи для жінок-жертв насильства та членів їх сімей - це вид роботи, спрямований на відновлення їх морального, психічного та фізичного стану, їх соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність із загально визнаними правилами і нормами.

В. Панок, І. Марухіна і Д. Романовська [22], визначили ряд ефективних форм та технологій роботи в умовах соціального дистанціювання. Основні напрямки включають:

1. Консультування онлайн: використання популярних платформ для відеоконференцій, таких як Zoom, Skype, WhatsApp, для проведення 27

індивідуальних консультацій. Це спрощує доступ до психологічної підтримки та дозволяє знижувати можливі негативні ефекти, такі як паніка та агресивні прояви.

2. Консультування за принципом "телефону довіри": використання електронної пошти для конфіденційного обміну інформацією та надання оперативної соціальної або психологічної допомоги.

3. Діагностика через інтернет: використання різних видів опитувань, тестувань через інтернет, наприклад, через Google Forms, з можливістю накопичення даних на єдиному ресурсі.

4. Психологічна просвіта та психопрофілактика: створення відеоконтенту, прямих ефірів, вебінарів для соціально-психологічної освіти та психопрофілактики. Це може включати інформаційні матеріали, які спрямовані на зменшення стресу та підвищення психологічної стійкості.

5. Соціально-психологічна корекція через мобільні онлайн-тренажери та ігри: використання мобільних додатків та онлайн-ігор для корекції та розвитку пізнавальних процесів.

6. Організація дистанційних груп взаємопідтримки: формування груп для підтримки батьків, учнів, педагогів, які спрямовані на підвищення стресостійкості та комунікації в домашніх умовах.

Соціальну реабілітацію щодо жінок, які зазнали насильства, потрапили в екстремальні ситуації повинні здійснювати центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. На сьогодні відсутня концепція соціальної реабілітації у цій системі, яка б дозволила визначити **принципи, зміст, методи, форми і результати реабілітації, ефективні технології роботи.**

У зв'язку з цим пропонуємо до розгляду концепцію І. Трубавіної, яка базується на концепції кризового втручання в системі діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Соціальна реабілітація жінок-жертв насильства у сім'ї є особливим напрямком діяльності соціальних служб, який вирішує такі завдання: соціальна адаптація жінок, відновлення соціальних функцій жінок, які зазнали

насилства, потрапили в екстремальні ситуації. Соціальна реабілітація в системі Центрів соціальних служб здійснюється на основі визнання ідей і наукових положень про те, що:

- клієнт є об'єктом та суб'єктом соціальної реабілітації, має власні бажання, наміри, життєвий досвід, соціальні зв'язки, які необхідно враховувати при здійсненні реабілітації;
- реабілітація є комплексом заходів і застосовується як для відновлення соціальних функцій, корегування поведінки, так і для відновлення морального, психічного та фізичного стану; що вимагає формування і корекції індивідуальної та суспільної свідомості, створення єдиного соціалізуючого простору, формування досвіду нових стосунків і поведінки, поєднання підтримки, допомоги, кризового втручання, співпраці з членами сім'ї і мікро середовищем, поєднання ліквідації наслідків проблем із викорінюванням (чи пом'якшенням, чи зміною ставлення) причин проблеми, яка викликає кризову ситуацію; різноманітних за змістом, терміном надання, формою соціальних послуг;
- ситуації успіху, визнання в мікросередовищі, суспільстві є для особистості людини, яка знаходиться в кризовій ситуації чи екстремальних умовах основою для зміни ставлення до себе, оточуючих, для вибору свого незалежного життєвого шляху, відновлення стану і функцій, їх подальшого розвитку, що вимагає створення спеціальних умов у суспільстві і мікро середовищі для досягнення і переживання успіху людиною, яка з різних поважних причин не може зробити цього самостійно;
- психічний і моральний стан людини визначає успіх реабілітаційної роботи, тому зняття емоційної напруги і створення почуття безпеки, захищеності в людині необхідно для залучення її до відновлення свого стану, поведінки, функцій;
- соціальна реабілітація є тривалим процесом, термін якого

визначається станом людини, її спроможністю керувати своїм життям, і є індивідуальним для кожної людини. Але соціальна реабілітація вимагає постановки перед клієнтом близьких, середніх і далеких перспектив співпраці з соціальним працівником для усвідомлення своєї ролі в ньому, формування позитивної мотивації до змін, вибору життєвого шляху на основі відновлених функцій, стану створення можливостей, зміни поведінки, свідомість клієнта (після зняття емоційного напруженого фону) прискорює процес реабілітації. Отже, клієнт повинен знати, що, як, для чого, за яких умов, де, хто, з якими наслідками буде проводити з ним роботу; усвідомлювати, як свої потреби, інтереси, так і можливості соціальних служб;

- поєднання індивідуального, середовищного і соціально-діяльнісного підходів, що викликає позитивні зміни в людині і сприяє створенню ситуацій успіху більшою мірою, ніж кожен окремо.
- Принципами соціальної реабілітації в системі Центрів соціальних служб є: гуманізм як активна підтримка людського життя, його захист і поліпшення якості, відновлення соціальної справедливості, прийняття клієнта таким, який він є, повага до нього, милосердя; опора на позитивне в людині; відмова від насильства щодо клієнта, соціальна відповідальність як піклування про людину; спрямування роботи на соціальні зміни (в клієнті, мікро - та макросередовищі); пріоритет прав дітей; законність; конфіденційність; системність; комплексний підхід; співпраця з клієнтом та іншими суб'єктами соціальної роботи [46].

Етапи та зміст соціальної реабілітації потерпілих від насильства:

Діагностичний. Одержання даних про жінку, яка стала жертвою насильства. Діагностика особистості, умов, ситуації, оцінка ресурсів і прийняття рішення про: кризове втручання; взяття клієнта на соціальну реабілітацію (в притулку, денному центрі соціально-психологічної допомоги для жертв насильства тощо); здійснення окремої роботи з членами сім'ї: колекційної,

попереджувально-профілактичної, навчання самопомозі.

Проективний. Пропозиція соціальних послуг клієнту чи клієнтам його сім'ї, визначення мети, завдань, стратегії реабілітації, вироблення мети і завдань роботи (спільно з клієнтом, членами його сім'ї - по можливості, СПІЛЬНО з усіма фахівцями, причетними до проблем клієнта). Моделювання засобів, методів, прийомів соціальної роботи, передбачення можливих труднощів у реабілітації клієнта.

Організаторський. Залучення фахівців до здійснення соціальної реабілітації (укладення угод, формування групи фахівців з різних спеціальностей для надання допомоги в конкретному випадку).

Організація взаємодії між суб'єктами соціальної роботи: на функціональному рівні (у відповідності до спільної мети, конкретних завдань діяльності, через поділ процесу спільної діяльності між виконавцями); на міжособистісному рівні між суб'єктами або між клієнтом і суб'єктами соціальної роботи: через нараду, конфлікти, суперечки, дискусії як безпосередня трансформаційна взаємодія (спрямована на зміни в клієнті, мікро - та макросередовищі); на рівні організації: наявність організації (установи) для соціальної реабілітації, керівництва в особі одного з фахівців, наділеного особливими повноваженнями (відповідального за життя і здоров'я людини); у просторі: в одній установі чи кількох установах одночасно (як дружні клініки для молоді, у реабілітаційних центрах, на дому) через створення єдиного соціалізованого простору з безпосередніми особистими контактами між учасниками реабілітації, обміну між ними діями, інформацією, із взаємною перцепцією; вироблення плану соціальної реабілітації з урахуванням думки клієнта, пропозицій фахівців, залучених до реабілітації.

Практично-діяльнісний - надання соціальних послуг клієнту на основі кризового втручання в сім'ю і життя людини, яка зазнала насильства, для відновлення її стану і соціального статусу; "допомоги для самопомозі" потерпілим від насильства і членам їх сімей для підвищення соціального статусу жертви, подолання агресивності, гендерних стереотипів, самореалізації

в позитивній бік тих, хто застосував насильство в сім'ї.

5. Оцінка ситуації і стану клієнта і прийняття рішення про завдання і зміст програми роботи з ним і членами його сім'ї [20].

Маємо констатувати, що це поки що єдина теоретично обґрунтована концепція соціальної реабілітації потерпілих від насильства в сім'ї в Україні, яка пропонує використовувати різні методи соціально-педагогічної роботи вкупі з психологічними, юридичними, соціально-економічними та психологічними послугами, спрямованими на поступове виведення людини з кризового стану, підвищення її самооцінки, активності, самостійності, розширення соціальних зв'язків людини тощо.

Висновки до другого розділу

Україна обрала гендерно-нейтральний підхід до вирішення проблеми запобігання насильству в сім'ї на законодавчому рівні та створила юридичний механізм захисту від сімейного насильства не тільки для жінок, а й для всіх осіб, що страждають від насильницьких дій з боку інших членів сім'ї. Згідно Закону та інших актів законодавства України у цій сфері жертвами сімейного насильства можуть виступати як особи чоловічої, так і особи жіночої статі, що підтверджується даними державної статистики. Міжнародний досвід, дані психології та соціології свідчать, що причини та умови вчинення сімейного насильства не є гендерно-нейтральними, так само, як й наслідки такого насильства, від якого страждають переважно жінки.

В Україні поки що створена обмежена кількість закладів для жертв насильства в сім'ї (як постійного перебування, так і амбулаторні), зокрема кризові центри та центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, які мають постійне фінансування з боку місцевих бюджетів. Абсолютна більшість притулків для жертв насильства існує на кошти громадських організацій, тобто постійно знаходиться на межі закриття через відсутність фінансування. Не вироблено і методологію визначення потреб місцевих громад

у закладах і установах для постраждалих від насильства в сім'ї, виходячи з кількості споживачів соціальної допомоги (зокрема, через відсутність надійної статистичної інформації).

Наявні заклади мають обмежену можливість допомоги тим, хто її потребує: недостатня кількість місць, інституційна обмеженість закладів та складні умови прийому до них. Отримати допомогу у кризовому центрі можливо лише за місцем проживання постраждалих (тобто за наявності реєстрації та в регіоні реєстрації), що значно знижує можливість захисту від насильства значної кількості осіб (наприклад, тих, що пішли з дому без документів та ін.).

Для ефективного подолання сімейного насильства над жінками, зокрема подружнього насильства, необхідно усвідомлювати історичні корені цього явища та механізм його відтворення у наступних поколіннях. Одним із основних витоків подружнього насильства в сім'ї є пережитки патріархальної свідомості у сучасному суспільстві.

Подолання гендерних стереотипів є важливою умовою попередження насильства в сім'ї. В першу чергу від таких стереотипів повинні звільнитися ті, хто працює в сфері боротьби з насильством в сім'ї. Всім, хто може впливати на громадську думку треба докладати постійних зусиль до подолання гендерних стереотипів у суспільстві. Вивільнення суспільної свідомості з полону таких стереотипів є необхідною умовою подолання насильства в сім'ї.

Існування певних соціально-психологічних причин, серед яких, зокрема, нерівність становища жінок, неправильне гендерне виховання, низький рівень культури, заважає жінкам позбутися почуття залежності й відчуття себе вільною, рівноправною особистістю.

При вивченні видів насильницьких дій щодо жінок та розробки механізмів корекції дисгармонійних сімейних відносин, що спричиняють ці дії необхідно активно застосовувати діагностичні методи, які дають змогу інтегрально оцінити особистість жертви насильства в її відносинах з мікросоціумом.

Отже, соціальні працівники повинні:

1. Надавати психологічну підтримку, яка полягає в тому, щоб працівник переконав постраждалу, що її почуття й особисті справи важливі; допоміг підвищити самооцінку жертви; допоміг постраждалій зрозуміти, що вона все робить правильно; підтримав жінку під час проходження юридичних процедур; допоміг зрозуміти, що жертва не відповідальна за насилля; **заохотив** вільно висловлюватися; переконав, що постраждалій допоможуть.

2. Інформувати суспільство про способи виявлення насилля; наслідки перебування під насильним тиском; необхідність знань про особисті й громадянські права; міфи і стереотипи щодо ролей окремих членів сім'ї та їх впливу на функціонування сім'ї; важливість обізнаності в правових аспектах домашнього насилля; способи отримання допомоги від установ, які допомагають жертвам насилля.

3. Мотивувати й надавати суспільству доступ до різних форм допомоги шляхом показу реальних можливостей виходу із ситуацій, пов'язаних із насиллям; заохочення прийняти самостійне рішення й уживання відповідних заходів щодо подолання насилля в сім'ї; заохочення вдаватися до інших форм допомоги: психотерапії, правової допомоги.

4. Розвивати здібності й навички, корисні для боротьби з насиллям, створюючи покрокові плани безпеки; аналізуючи окремі фактори розвитку конфліктів і фактори полегшення звільнення жертви від впливу винного; розвиваючи в суспільства навички, необхідні в процесі боротьби з насиллям: виклик поліції, збирання доказів, написання заяв тощо. Крім того, робота соціальних працівників полягає в задоволенні соціальних і побутових потреб людей, які переживають кризу через насилля; наданні притулку й невідкладної допомоги постраждалим.

Серед обов'язків соціальних працівників наявне й інституційне втручання, яке трактується як реакція на сигнали про домашнє насилля. Тобто соціальні працівники мають діагностувати сімейні ситуації; установлювати контакт із потерпілими й інформувати їх про права та можливості в отриманні допомоги.

РОЗДІЛ 3

ПОРТРЕТ ЖІНКИ – ЖЕРТВИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА

3.1. Спостереження за жінками, які постраждали від сімейного насильства в Денному центрі соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або від насильства за ознакою статі Шишацької ТГ

Спостереження проводилося протягом місяця Денному центрі соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або від насильства за ознакою статі в Комунальній установі «Центр надання соціальних послуг Шишацької селищної ради». В Центрі перебуває 7 жінок, які постраждали від сімейного насильства.

Напрямки діяльності Денного центру допомоги постраждалим від домашнього насильства:

- надання психологічної підтримки;
- забезпечення інформацією про інших суб'єктів, які працюють у напрямку запобігання та перешкоджання насильству і можливості отримання подальшої підтримки;
- пояснення причин виникнення сімейного насильства та роз'яснення наслідків для подальшого життя особи та її дітей;
- проведення оціночної діагностики жертви насильства та створення індивідуального плану заходів для усунення наслідків насильства;
- виявлення необхідності надання екстреної психологічної допомоги та направлення до спеціалізованої служби підтримки;

- допомога у формуванні, розвитку та підтримці соціальних навичок та умінь;
  - забезпечення доопомоги жерствам сімейного насильства, які перебувають у складних життєвих обставинах;
  - сприяння в отриманні безоплатної правової та екстреної медичної допомоги;
  - надання інформації про виявлення фактів домашнього насильства суб'єктів сфери запобігання та протидії насильству, органів поліції.
- У Денному центрі є такі принципи роботи:
- надання соціальних послуг відбувається тільки у приміщенні закладу;
  - соціальні послуги є безкоштовними;
  - обсяг послуг визначається Державними стандартами надання соціальних послуг, які затверджує Мінсоцполітики;
  - кожна особа, яка постраждала від домашнього насильства, має різні потреби, тому зміст та обсяг соціальної послуги для кожного визначається індивідуально;
  - особи, які отримують соціальні послуги, повинні дотримуватися правил внутрішнього розпорядку закладу.

Послуги, які надає даний заклад:

- екстрене (кризове) втручання; - комплексна соціально-психологічна допомога (консультування);
- надання інформації;
- забезпечення притулком (кризова кімната).

Для того, щоб отримати допомогу у Денному центрі допомоги постраждалим від домашнього насильства необхідно зателефонувати за спеціальним номером телефону або ж приїхати особисто до центру. Також можна поспілкуватися з працівником соціальної роботи та пояснити свою ситуацію, визначивши, яку саме допомогу необхідно отримати, підписати заяву та договір про надання послуг.

В центрі існує спеціальна кризова кімната, де можна проживати

певний проміжок часу. В цілому даний заклад надає допомогу постраждалим особам та покращує стан цього явища своєю діяльністю.

3.2. Аналіз результатів дослідження та пропозиції

Спостереження дало змогу окреслити ПСИХОЛОГІЧНИЙ *портрет жінки, яка переживає насильство в сім'ї.*

ЦІННОСТІ

- Сім'я як найголовніше у житті.
- Діти як те, за чого ти живеш.
- Схвалення оточення як особи, що є хорошою матір'ю та господаркою.
- Успіх партнера – те, заради чого можна терпіти все.

МОТИВИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

- Альтруїзм – ризик та самопожертва заради близьких, зокрема дітей.
- Віра в те, що, догоджаючи чоловікові (партнерові), можна уникнути конфліктів у сім'ї та жити мирно.
- Віддаючи всю себе близьким, людина самореалізується.
- Треба виглядати в очах оточуючих благополучною та щасливою.
- Засвоєні у дитинстві стигми («ні на що не згодна», «невіглас» тощо) є справедливими і треба максимально їх приховувати.
- Відчуття своєї безпорадності щодо подолання насильства стосовно себе самої та дітей.
- Безнадійність щодо зміни обставин свого життя.
- Слабкість бажань бути незалежною.

ЕТИЧНІ ТА МОРАЛЬНІ НОРМИ

- Необізнаність щодо прав людини та неготовність їх відстоювати.
- Спрощення правової ситуації щодо себе, свого партнера та своїх дітей. Правова безпорадність.

- Спрощення моральних норм щодо чоловіка(партнера). «Він господар— йому можна майже все, аж до інцесту щодо моїх дітей». Готовність заплющувати очі на жорстокість щодо дітей, зокрема, жорстокість вітчима.
- Самопожертва заради успіхів чоловіка(партнера) та дітей.
- Готовність відмовляти собі у всьому на користь близьких.
- Цінність подолання бідності переважає порівняно з цінністю добропорядності.
- Засмученість та почуття пригнічення у зв'язку з неможливістю самореалізуватися та уникнути насильства, знаходженням у колі насильства.

НА СТАДІЇ «ПІСЛЯ ЗВЕРНЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ»

У випадку невдалого звернення— кривдник непокараний, діватися нікуди, переважають такі почуття:

- ✓ Спущеності, Закритість.
- ✓ Відчай, Зневіра.
- ✓ Безнадія щодо виходу з нестерпних умов життя.
- ✓ Самостигматизація.
- ✓ Страх переслідувань з боку кривдника.
- ✓ Жах перед тим, що думають люди.
- ✓ Страх засудження з боку найближчого оточення.
- ✓ Депресія. Втома. Безпорадність.
- ✓ Потреба в опіці, допомозі, передачі відповідальності іншій особі чи установі.

ЖИТТЄВІ ВМІННЯ

- Цілі міфологізовані та примарні.
- Невміння протистояти психологічному впливу.
- Стратегічні напрямки організації життєдіяльності визначені родинними психологічними моделями, набутими у батьківській сім'ї.
- У визначенні тактики реалізації визначеної стратегії привалює

патерналізм.

- Невміння ставити власні цілі і шукати методи їх реалізації.
- Навички та вміння спілкування обмежені, особливо щодо людей, що знаходяться вище за статусом чи ті, від яких є залежним.
- Страх перед конфліктами, невідання визначити конфлікт та гнучко знайти шлях до його розв'язання.
- Низький рівень локус-контролю (покладає надії не на себе, а на інших).
- Відсутність практики самостійного прийняття рішень.
- Високий рівень життєвих вмінь у сфері обслуговування членів родини.

ОСОБИСТІСНІ РИСИ

- Невпевненість у собі.
- Замріяність.
- Лідерські якості практично відсутні чи слабо виражені.
- Відсутність харизми.
- Схильність до виконання того, що скажуть.
- Невміння захищатися.
- Альтруїзм.
- Наївність.
- Довірливість.
- Залежність від інших людей (у скрутній ситуації може вживати алкоголь, наркотики).
- Співзалежність, симбіоз із членами родини.
- Гіпертрофоване почуття відповідальності перед іншими людьми.
- Схильність до ризику, аж до спроб самогубства в ситуації безвиході.
- Пристрасть до мандрів.
- Схильність пливти за течією.
- Несамостійність.
- Заляканість.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ НАСИЛЬСТВА

- Відчай.
- Депресія.
- Недовіра до оточуючих і страх, що вони довідаються.
- Втрата надії на покращення свого життя та дітей.
- Стигматизованість, наявність глибоких психологічних травм.
- Замкненість, страх спілкування.
- Формування умінь виживати в умовах насильства.
- Зневіра в одержанні допомоги та покаранні насильника.
- Зниження самооцінки, зневіра у собі.
- Зниження рівня розвитку здібностей.
- Безнадійність.
- Страх втратити те, що має.
- Відчуття психологічного зламу.
- Злість. Образа.
- Небажання жити.
- Розчарування, відчай.

Пропозиції для попередження та вирішення проблеми насильства:

1. Для попередження та профілактики насилля над жінками важливу роль відіграють неурядові, зокрема жіночі, організації, саме вони виступають ініціаторами розробки та реалізації програм, спрямованих на зменшення цього лиха.

2. Органи влади повинні заохочувати на усіх рівнях співпрацю із громадськими організаціями, які борються із насиллям над жінками, та встановити активне співробітництво з ними, включаючи надання матеріально-технічної та фінансової підтримки.

3. Необхідно сприяти розвитку системи консультативних центрів, груп самопідтримки, служби юридичної допомоги, розширенню мережі кризових центрів та притулків для потерпілих від насильства в сім'ї, створенню системи центрів допомоги для координації дій щодо збору інформації та

надання послуг потерпілим.

ВИСНОВКИ

У першому розділі магістерської роботи було розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження проблеми сімейного насильства. З'ясовано, що насильство торкнулось усіх сфер людського буття: політичного, економічного, духовного та сімейно-побутового.

Насильство це – дія, за допомогою якого добиваються необмеженої влади над людиною, повного контролю поведінки, думок, почуттів іншої людини.

Подружнє насильство як один з різновидів сімейного насильства включає в себе соціальні, юридичні, психологічні, педагогічні та медичні аспекти. Що стосується визначення самого терміну «сімейне насильство», то незважаючи на часте використання в літературі цього терміну, єдине його визначення поки що не сформульовано вченими. У літературі стосовно до даного явища вживається кілька термінів, розглянутих як синоніми. Найбільш часто можна зустріти термін «домашнє насильство».

З домашнім насильством найбільше часто пов'язують чотири соціально-психологічні фактори, а саме стрес, суспільну ізоляцію, алкоголізм і споконвічну прихильність до насильства.

Насильство в сім'ї, й зокрема подружнє насильство, завдає шкоди фізичному та психічному здоров'ю жінки, яка опинилась в ситуації насильства. За будь-якого виду подружнього насильства (фізичне, психологічне, економічне, сексуальне) у жертви відбуваються негативні психологічні зміни: «набута безпорадність» «синдром побитої жінки».

До сих пір немає єдиного бачення даної проблеми, немає єдиної теоретичної і дослідницької парадигми. Представники теорій сімейного стресу повідомляють про негативні події в родині, які знижують здібності не тільки ДИТИНИ в вирішенні конфліктних ситуацій, але також знижують здатність батьків розуміти й адекватно реагувати на потреби своїх дітей. У межах

теорії стримування передбачається, що люди раціонально зважують втрати і вигоди своєї поведінки. Представники теорії соціальної структури повідомляють про більш високий рівень насильства серед родин з нижчого соціально-економічного класу. Пояснення ролі соціалізації у виникненні сімейного насильства пропонує теорія соціального на учіння. Заслуговує увагу теорія циклічності сімейного насильства. З досліджень, що підтверджують циклічну гіпотезу насильства, випливає, що дорослі часто демонструють патерни насильницької поведінки, яку вони спостерігали чи впливу якої піддавалися в дитинстві. Згідно з теоріями індивідуальних розходжень корені сімейного насильства криються в індивідуальних особливостях осіб, що допускають насилля, а іноді і жертв насилля. У теорії психологічних рис приділяється увага, головним чином, психологічним рисам осіб, що скоїли сімейне насильство, яке є менш серйозними і не може бути офіційно визначене як психопатологія. З позицій теорії міжособистісної взаємодії сімейне насильство є продуктом взаємодії між індивідами в специфічних відносинах, а не наслідком поведінки тільки однієї людини (наприклад, того, хто здійснює насильство). Визнаючи складність самого феномена сімейного насильства, багато дослідників вбачають потребу в багатофакторних теоріях сімейного насильства.

Серед видів насильства більшість дослідників називають фізичне, сексуальне, психологічне чи економічне.

У другому розділі магістерської роботи було розглянуто технології соціальної роботи з жінками – жертвами подружнього насилля та з особами, схильними до сімейного насильства. З'ясовано, що подружнє насильство над жінками - це, передусім соціальна проблема і її необхідно розглядати, як комплексну проблему, що включає заходи, створені задля припинення злочинів у відношенні особи і щоб забезпечити право кожного членів сім'ї як громадянина на безпеку життя, волю і охорону гідності, і навіть заходи, створені задля соціальної профілактики, тобто в попередження насильства у ній.

Проведений аналіз законодавства засвідчив, що в Україні діють основні закони щодо захисту прав людини відповідно до вимог міжнародного права, чого не можна сказати про нормативно-правове забезпечення протидії насильству в сім'ї, а саме про Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». Цей документ має скоріше декларативний, ніж прикладний характер, оскільки є складним для застосування у реальних випадках, які трапляються в повсякденному житті людей.

Соціальна реабілітація жінок-жертв насильства як технологія соціальної роботи, спрямований на відновлення їх морального, психічного та фізичного стану, їх соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність із загально визнаними правилами і нормами. Соціальну реабілітацію щодо жінок, які зазнали насильства, потрапили в екстремальні ситуації повинні здійснювати центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. На сьогодні відсутня концепція соціальної реабілітації у цій системі, яка б дозволила визначити принципи, зміст, методи, форми і результати реабілітації, ефективні технології роботи.

Окремо слід зазначити про важливість впровадження корекційних програм для осіб, які чинять насильство у сім'ї.

Нагальна необхідність створити комплексну модель роботи з агресорами зумовлена передусім потребою в новій, більш ефективній системі реагування на насильство в сім'ї. Нове розуміння принципів ґрунтується на рекомендаціях Європейського Союзу, документах ООН, на передовому міжнародному досвіді з протидії насильству в сім'ї.

Головна особливість моделі – громада об'єднує свої ресурси для профілактики насильства, залучаючи представників правоохоронної системи, органів місцевої влади, соціальних служб та неурядових організацій для вивчення життєдіяльності сім'ї та надання їй підтримки у разі необхідності. Всі вони складають мультидисциплінарну команду, яка відіграє важливу роль у наданні допомоги в кожному конкретному випадку та забезпечує реальну взаємодію суб'єктів у ході надання клієнту комплексу соціальних послуг. Ця

взаємодія є суттєвою для ефективного впровадження програм психологічної корекції; вона стає основою для організації процесу всебічної реінтеграції кривдника (наприклад, шляхом подолання залежностей, соціальної роботи з його найближчим оточенням тощо).

У даний час допомогу жертвам сімейного насильства здійснюють як спеціалізовані установи: кризові центри для жінок, притулки для жертв насильства, - так і територіальні установи соціального обслуговування: телефони довіри, центри психолого-педагогічної допомоги населенню, центри соціальної допомоги сім'ї та дітям, які консультують своїх клієнтів по всіх життєвих проблемах і що роблять психотерапевтичну підтримку.

Проблема насильства щодо жінки є надзвичайно актуальною в Україні. Без подолання цього згубного явища в суспільстві неможливо створити сприятливі умови для самореалізації людини, вільного її волевиявлення, розвитку паритетної демократії, реалізації принципу рівних прав, свобод, і можливостей для жінок і чоловіків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Схожість

Джерела з Інтернету

553

2	https://gender.org.ua/images/lib/standarty_soc_poslug.pdf		3.53%
4	http://www.romny-mcss.edukit.sumy.ua/Files/downloads/M.pdf	46 джерел	2.67%
5	https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=599545	20 джерел	2.64%
6	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18126/Kosenko.pdf?isAllowed=y&sequence=1	24 джерела	2.21%
7	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/18126/1/Kosenko.pdf		1.91%
8	https://studopedia.info/4-17924.html		1.71%
9	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6402	13 джерел	1.58%
11	http://elibrary.kubg.edu.ua/6401/1/%D0%A2_Zhuravel_Y_Pilipas_PNVSMVS_KSP%26SR_IL.pdf	6 джерел	1.35%
12	https://studfile.net/preview/2265806/page:11	13 джерел	1.26%
13	https://mkrada.gov.ua/files/MolodPolitika/Metod_rekomendazii_nasilstvo.pdf		1.15%
14	https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/3930/3/%d0%9b%d0%be%d0%ba%d1%82%d1%94%d0%b2%d0%b0...		1.12%
15	https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/504/1/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%B0%20%D0	19 джерел	0.97%
16	https://student-files.ru/kurovaya/nasilie-v-seme-----		1.01%
17	http://manyreferats.ru/major/302/131874	18 джерел	0.95%
18	https://studopedya.ru/1-45369.html		0.94%
19	http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17892/3/%d0%97%d0%91%d0%86%d0%a0%d0%9d%d0%98%d0%9a%2014.1...		0.9%
20	http://www.osce.org/uk/ukraine/93319?download=true	2 джерела	0.82%
21	https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/04/zbirnik-nas.pdf	32 джерела	0.81%
22	https://referat.co/ref/596868/read?p=14	6 джерел	0.8%
23	https://referat.co/ref/596868/read?p=12		0.77%

24	https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/fpsr/navchalni_materialy/metodychne_zabezpechennya/231_bak/sotsialna	3 джерела	0.77%
25	http://www.osce.org/uk/ukraine/75925?download=true	2 джерела	0.75%
26	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33818/1/T_Veretenko_Y_Klumchyk_IL_SPSR.pdf	3 джерела	0.73%
27	http://poippo.pl.ua/file/book/2011/prevenc.agr.pdf	17 джерел	0.31%
28	http://novaosvita.com/wp-content/uploads/2018/11/ActPrDevSc-Kyiv-Oct2018.pdf		0.7%
29	http://cmsps.kr.sch.in.ua/Files/downloads/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D	2 джерела	0.69%
30	https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-dlya-fahivciv-yaki-pracyut-z-lyudmi-scho-stali-zhertvami-nasillya-domashnogo...		0.53%
31	https://genderindetail.org.ua/netcat_files/70/78/029_Sudoviy_rozglyad_sprav_pov_yazanih_z_vchinenniam_nasilstva_v_s_m_v_U		0.67%
32	http://nm2.univd.edu.ua/download/96694		0.67%
33	https://gendocs.ru/v40326/%D0%B6%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B5_%D1%81%D1%82%	2 джерела	0.66%
34	https://student.zoomru.ru/soc/tehnolog-socalno-roboti-z-zhertvami/103492.832053.s1.html	2 джерела	0.66%
36	http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/maket-20_11_20.pdf		0.65%
37	https://nadiya-gridzhuk.webnode.com.ua/_files/200000064-50b6b51b26/%D0%BC%D0%BE%D1%8F%20%D0%B4%D0%B8%D0...		0.65%
38	https://knowledge.allbest.ru/sociology/3c0a65625b2bd78b4d53b89421306c27_0.html	8 джерел	0.63%
39	http://gutszn.kr-admin.gov.ua/rivnist/mir.pdf	2 джерела	0.47%
40	http://topref.ru/referat/196940.html	5 джерел	0.6%
41	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/2019/4_2019_Zb_molodih_vchenih_HIST.pdf		0.59%
42	https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/33fe9d30736ce4a4da6386b3765a516f.docx	20 джерел	0.57%
43	http://referat-ok.com.ua/pravo/diyalnist-sluzhbi-dilnichih-inspektoriv-miliciji-shchodo-poperedzhennya-nasilstva-v-simacuteji		0.56%
45	https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/10158/5/%d0%91%d0%b8%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b5%d0	2 джерела	0.27%
46	http://www.volunteer.kiev.ua/userfiles/poperedzhinnya%20social_ED.pdf		0.56%
47	http://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/dus_tkalenko.pdf	2 джерела	0.55%

74	http://school56.edu.kh.ua/vihovna_robota/protidiya_nasiljstvu	0.33%
75	https://www.lvduvs.edu.ua/component/phocadownload/category/177-pisliadyplomna-osvitaprofesiini-prohramy?do	3 джерела 0.32%
77	http://dspace.opu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7444/sbornik_konf-5.pdf?isAllowed=y&sequence=1	2 джерела 0.3%
78	http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/284/1/%d0%a2%d1%83%d0%bd%d1%82%d1%83%d0%b5%	2 джерела 0.3%
81	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/60663/1/%d0%a4%d0%9b%d0%a1%d0%9a_2023_231_%d0%9a%d0%be%d1%82	15 джерел 0.29%
82	https://dokumen.tips/documents/oe-2017-03-15.html	2 джерела 0.29%
83	http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/issue/download/4/2	0.22%
84	http://www.usif.kiev.ua/pdf/standarty_Tom2.pdf	0.27%
86	https://www.cuspu.edu.ua/images/autoreferats/2022/Pritoliuk/Diss_%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BB%D...	0.19%
90	https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV_Response_PSS_MTs_manual_FINAL_WEB_27042020.pdf	0.24%
93	http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/2569	3 джерела 0.23%
94	http://www.medbib.in.ua/individualnoe-konsultirovanie-iertv-semeynogo-41891.html	2 джерела 0.22%
95	https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/do-uvagi-meshkanciv-mista-31.html	0.22%
97	http://bagachka-school.lg.sch.in.ua/batjkam/?pvi=no	2 джерела 0.13%
99	https://revolution.allbest.ru/law/01396303_0.html	0.18%
100	http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7388/Poperedzhennia%20ta%20protydia%20nasylstvu%20u%...	0.09%
101	http://irda.gov.ua/2010-07-26-14-04-16/2010-08-03-07-05-12/4413-l16---r.html	0.17%
102	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1635/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%...	0.17%
103	http://stvadn.gov.ua/index.php/upravlinnya-yustitsiji/metodichni-rekomendatsiji/87-zapobigannya-ta-protidiya-nasilstvu-v-sim...	0.16%
104	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/Conf_Innovac_potencial_PIEP_17_T2.pdf	0.06%
105	https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/issue/download/26-28.11.2023/190	2 джерела 0.16%
106	https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/78519	0.09%

111	https://ronl.org/doklady/sociologiya/255711	0.16%
112	http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7937/1/Havryliuk.pdf	0.16%
115	http://krona.org.ua/our-publications?download=20&lang=uk	0.15%
116	http://um.co.ua/9/9-3/9-38846.html	3 джерела 0.14%
118	http://vuzlib.com.ua/articles/book/21081-Dinam%D1%96ka_refleks%D1%96%D1%97_sportivn/11.html	5 джерел 0.14%
119	http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/issue/download/106/168	0.13%
120	https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/45001	0.06%
122	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24975/1/%D0%A7%D0%B5%D1%87%D0%BA%D0%BE_%D0%B4%D0%B8%D1%81.pdf	0.06%
124	https://www1.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/147-conference-2017.html?download=594%3Amekhanizm-pravov...	0.13%
125	http://eprints.zu.edu.ua/30448/1/Mirov.pdf	0.13%
126	http://eprints.zu.edu.ua/37816	3 джерела 0.13%
127	https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/525156/mod_folder/content/0/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B1%D0%B8%D1%81.pdf	7 джерел 0.12%
128	http://eprints.zu.edu.ua/33445/1/%D0%AF%D0%BA%20%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D1%82%D0%B8_%D1%81%D0%B8%D1%81.pdf	17 джерел 0.11%
129	http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/23335	25 джерел 0.11%
130	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4999	2 джерела 0.1%
131	http://vuz-ua.com/infot.php?idd=13&id2=175	3 джерела 0.09%
134	https://docplayer.net/50496431-Institut-specialnoyi-pedagogiki-nacionalnoyi-akademiyi-pedagogichnih-nauk-ukrayini-minenko...	0.09%
135	http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_spets_pedagog/Metodychni%20rekomendatsii.pdf	7 джерел 0.08%
138	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7502/1/%d0%9a%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b8.pdf	10 джерел 0.08%
139	https://www.ukma.edu.ua/index.php/osvita/fakulteti/86-education/faculties/kaf-fiz	7 джерел 0.08%
140	http://vuzlib.com.ua/articles/book/21081-Dinam%D1%96ka_refleks%D1%96%D1%97_sportivn/17.html	2 джерела 0.08%
141	https://allbest.ru/o-2c0b65635b3ac69b4c43b89521216d27-3.html	3 джерела 0.07%

143	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/44996/1/%d0%a4%d0%9b%d0%a1%d0%9a_011_2020%d0%9c_%d0%9a%d1%83	17 джерел	0.06%
144	https://dniprorada.gov.ua/uk/page/dniprovskij-miskij-centr-socialnih-sluzhb	2 джерела	0.06%
145	https://ksud.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/84/2023/04/metodychka-dlia-sr-denna-forma-miesp-1.pdf		0.06%
146	http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/38042/1/181_Khomenko%20Olha%20Mykhailivna_1_65_118.pdf	11 джерел	0.06%
147	https://docplayer.net/76009774-Aktualni-problemi-suchasnoyi-osviti-ta-nauki-v-konteksti-ievrointegraciynogo-postupu	6 джерел	0.06%
148	http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2625/Aktualni%20problemy%20administratyvno-pravovoho...		0.06%
149	https://shron1.chtyvo.org.ua/Arkhanhelska_Alla/Cholovik_u_slovianskykh_movakh.pdf		0.06%

Джерела з Бібліотеки

105

1	Студентська робота	ID файлу: 1013484342	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	6.86%
3	Студентська робота	ID файлу: 1014127477	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	2.75% 4 Джерело
10	Студентська робота	ID файлу: 1013647715	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	1.46%
35	Студентська робота	ID файлу: 1013529617	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.65%
44	Студентська робота	ID файлу: 1014563859	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.56% 6 Джерело
50	Студентська робота	ID файлу: 1013799741	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.51%
51	Студентська робота	ID файлу: 1010087721	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.51%
54	Студентська робота	ID файлу: 1004245814	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.48%
63	Студентська робота	ID файлу: 1015776775	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.39%
76	Студентська робота	ID файлу: 1016147503	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.17% 6 Джерело
79	Студентська робота	ID файлу: 1013631015	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.3%
80	Студентська робота	ID файлу: 1011884262	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.23% 2 Джерело
85	Студентська робота	ID файлу: 1015982634	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.27%
87	Студентська робота	ID файлу: 1015911174	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.26%

88	Студентська робота	ID файлу: 1016125182	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.25%
89	Студентська робота	ID файлу: 1014806736	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.25%
91	Студентська робота	ID файлу: 1014536551	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.23%
92	Студентська робота	ID файлу: 1015972775	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.23%
96	Студентська робота	ID файлу: 1016147624	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.15%
98	Студентська робота	ID файлу: 1004245798	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 3 Джерело	0.18%
107	Студентська робота	ID файлу: 1004245791	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 5 Джерело	0.16%
108	Студентська робота	ID файлу: 1015872041	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.16%
109	Студентська робота	ID файлу: 1013802071	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.08%
110	Студентська робота	ID файлу: 1014301950	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 22 Джерело	0.16%
113	Студентська робота	ID файлу: 1013758148	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.08%
114	Студентська робота	ID файлу: 1014337332	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.15%
117	Студентська робота	ID файлу: 1015768063	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 5 Джерело	0.14%
121	Студентська робота	ID файлу: 1016104258	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.13%
123	Студентська робота	ID файлу: 1016154782	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.13%
132	Студентська робота	ID файлу: 1006376656	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 4 Джерело	0.09%
133	Студентська робота	ID файлу: 1015739945	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.09%
136	Студентська робота	ID файлу: 1013682122	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.08%
137	Студентська робота	ID файлу: 1016147728	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.08%
142	Студентська робота	ID файлу: 1014615271	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.06%
150	Студентська робота	ID файлу: 1015969507	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.06%

Цитати

Цитати

2

1 «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклики глобального світу: (м. Полтава, 15-16 травня 2024 р.). Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. 6 РОЗДІЛ 1 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ 1.1. Сімейне насильство: визначення поняття Сталий людський розвиток передбачає економічний, соціальний, культурний, духовний зріст, гуманізацію менталітету громадян і збагачення позитивного загальнолюдської досвіду. Але, на жаль, наша країна, як і більшість країн світу, переживає негативні соціальні процеси, наповнені небезпечними соціальними явищами, які супроводжуються значними змінами у суспільстві. До таких явищ слід віднести і насильство. Насильство торкнулось усіх сфер людського буття: політичного, економічного, духовного та сімейно-побутового. Насильство виявляється у війнах, убивствах, знеціненні життя, пануванні таких явищ, як: антигуманність, агресія та жорстокість. Значно зріс інтерес учених з різних галузей знань до вивчення проблеми насильства, що зумовило необхідність більш ретельного дослідження причин, форм, динаміки, видів насильства; пошук більш ефективних заходів соціального контролю: профілактичних, корегувальних, реабілітаційних [49]. Насильство вивчається в різних системах та у взаємовідносинах між різними категоріями людей, зокрема: насильство в сім'ї (О.Бойко, Т. Голованова, М. Коваль, Л. Міщик, Дж. Робертсон та ін.), насильство по відношенню до жінок та людей похилого віку (О. Моховіков, О. Шинкаренко та ін.); насильство щодо дітей та підлітків (О. Кочеміровська, В. Ролінський, І. Сарженко, І. Хозраткулова та ін.) [14]. Поняття насильства та проблем насильства торкаються різні галузі знань. Юриспруденція акцентує увагу на порушенні правових норм. Соціологія виявляє причини і поширеність насильства, як соціальної девіації і визначає його як явище дискримінації особи і сім'ї, утиск або обмеження її/їх 7 прав і свобод. У філософії насильство визначається як застосування сили або загроза її застосування, як зведення сили в закон людських відносин. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає насильство як: навмисне застосування фізичної сили або влади, дійсне або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якої є тілесні пошкодження чи високий ступінь їх вірогідності, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збитки [23]. Провідний дослідник в області психології агресії Леонард Берковіц використовує термін «насильство» тільки відносно крайньої форми агресії, навмисного прагнення заподіяти серйозну фізичну шкоду іншій особі. Він відзначає, що схильність до насильства може бути результатом різних впливів. В їх числі: брак любові її нижних почуттів з боку матері і батька; жорсткість і непослідовність батьків у застосуванні виховних дій у ранні, формуючі роки дитини; спадковість; рівень стресових станів і те, в якій ступені дитині вдається або не вдається реалізувати свої особисті прагнення

2 «Я своїй жінці кажу, а вона мене не слухає, тому я її караю. Вона мусить мене слухати»